

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

KAMU DESTEKLERİNİN KATILIM BANKALARI
ARACILIĞIYLA VERİLMESİNİN TOPLUMSAL
ALGISI, TRB1 BÖLGESİ ÜZERİNE UYGULAMA
ÇALIŞMASI

Enes AYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN

Bingöl – 2021

**BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**KAMU DESTEKLERİNİN KATILIM BANKALARI
ARACILIĞIYLA VERİLMESİNİN TOPLUMSAL
ALGISI, TRB1 BÖLGESİ ÜZERİNE UYGULAMA
ÇALIŞMASI**

Enes AYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN

Bingöl – 2021

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	iii
TEZ KABUL VE ONAY	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR.....	x
TABLO LİSTESİ	xi
ŞEKİL LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU DESTEKLERİ

1.1. KAMU DESTEKLERİNİN TANIMI	3
1.2. KAMU DESTEKLERİNİN ÖZELLİKLERİ	3
1.3. KAMU DESTEKLERİNİN İLKELERİ.....	5
1.4. KAMU DESTEKLERİNİN AMACI	6
1.5. KAMU DESTEKLERİNİN SINIFLANDIRILMASI.....	7
1.6. KAMU DESTEK POLİTİKALARININ TARİHÇESİ.....	10
1.7. TEŞVİK VE DESTEK SAĞLAYAN KURUMLAR	15
1.7.1. Ulusal Fonlar:	15
1.7.2. Ticaret Bakanlığı Destekleri:	16
1.7.3. İhracat Destekleri:	16

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİ

2.1. KATILIM BANKACILIĞI TANIMI.....	18
2.2. KATILIM BANKACILIĞI ÇALIŞMA SİSTEMİ VE AMACI.....	21
2.3. KATILIM BANKACILIĞI TARİHÇESİ.....	21
2.3.1. Dünya Tarihçesi	21
2.3.2. Türkiye Tarihçesi	22
2.4. KATILIM BANKACILIĞI FON İŞLEYİŞİ	23
2.4.1. Fon Kullandırma Yöntemleri.....	23
2.4.2. Fon Toplama Yöntemleri	31
2.5. KATILIM BANKACILIĞI AVANTAJLARI	33
2.6. KATILIM BANKACILIĞI DEZAVANTAJLARI	34

2.7. TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM BANKALARI	34
2.7.1. Albarakatürk Katılım Bankası:	34
2.7.2. Türkiye Finans Katılım Bankası:	35
2.7.3. Kuveyttürk Katılım Bankası:	35
2.7.4. Ziraat Katılım Bankası:	36
2.7.5. Vakıf Katılım Bankası:	36
2.7.6. Türkiye Emlak Katılım Bankası:	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMU DESTEKLERİNİN KATILIM BANKALARI ARACILIĞIYLA VERİLMESİNİN TOPLUMSAL ALGISI, TRB1 BÖLGESİ ÜZERİNE UYGULAMA ÇALIŞMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	37
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	37
3.3. LİTERATÜR TARAMASI	38
3.4. BULGULAR VE YORUMLAR	40
SONUÇ	64
KAYNAKÇA	68
EKLER	74
EK-1: ANKET FORMU	74
EK-2: ÖZGEÇMİŞ	77

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım ‘‘Kamu Desteklerinin Katılım Bankaları Aracılığıyla Verilmesinin Toplumsal Algısı, TRB1 Bölgesi Üzerine Uygulama Çalışması’’ adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

İmza

03 / 02 / 2021

Enes AYHAN

TEZ KABUL VE ONAY

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enes AYHAN tarafından hazırlanan “Kamu Desteklerinin Katılım Bankaları Aracılığıyla Verilmesinin Toplumsal Algısı, TRB1 Bölgesi Üzerine Uygulama Çalışması” başlıklı bu çalışma, [03/02/2021] tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [oybirliği/oy çokluğuyla] başarılı bulunarak jürimiz tarafından Genel İşletme Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan	: Doç. Dr. Beşir KOÇ	İmza:
Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Yunus YILMAZ	İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 03/02/2021 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çalışmada ele alınan ‘‘Kamu Desteklerinin Katılım Bankaları Aracılığıyla Verilmesinin Toplumsal Algısı, TRB1 Bölgesi Üzerine Uygulama Çalışması’’ konusu; güncelliği, bir sorun olarak görülmesi ve çözümü noktasında ele alınması gereken bir mevzu olarak görülmüştür. Çünkü %99 Müslüman olan bir ülkede kamu desteklerinin faizli bankalar tarafından verilmesinin yatırımcılar açısından sıkıntı teşkil ettiği düşüncesiyle bu konuya yoğunlaşmıştır.

Bu çalışma ‘‘Bingöl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından (Proje no: BAP-İİBF.2019.00.001) desteklenmiştir’’, bu nedenle maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen BAP birimine öncelikle teşekkürlerimizi sunarız. Daha sonra çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN’a; tezin yazım aşamasında ve tashihinde katkılarını esirgemeyen tüm arkadaşlarıma ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Özellikle çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme şükranlarımı sunarım.

03/02/2021

Enes AYHAN

ÖZET

Tezin Başlığı : Kamu Desteklerinin Katılım Bankaları Aracılığıyla Verilmesinin Toplumsal Algısı, Trb1 Bölgesi Üzerine Uygulama Çalışması

Tezin Yazarı : Enes AYHAN

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN

Anabilim Dalı: İşletme

Bilim Dalı :

Kabul Tarihi :

Sayfa Sayısı : ... (ön kısım) + (tez) + (ekler)

Dünyadaki ekonomik sistem faize bağlı olarak hareket etmektedir. İslam inancı faizi yasakladığından faize duyarlı sektörler faizsiz finansmanı ve bankacılık ürünlerini tercih etmektedir. Şu anda ülkemizde faizsiz bankacılık kurumları bulunmaktadır. Ancak ülkemizde katılım bankacılığının tarihi çok eski değildir ve esas olarak 1980'lerden sonra kurulmaya başlamıştır. Katılım bankaları yavaş yavaş finansal sisteme entegre edilmeye başlamıştır. Günümüzde, Türk bankacılık sektöründeki katılım bankacılığının payı yüzde altıyı aşmış durumdadır (TKBB, 2020, s. 57-63). Ancak bu oran yeterli görülmemektedir. Hükümet, İslami bankacılığın Türk finans sektöründeki ağırlığını artırmak amacıyla bu alana girme kararı almış ve bu yönde halkın katılımı için üç adet katılım bankası kurmuştur. Hükümet tarafından “Öncelikli Dönüşüm Programı” kapsamında alınan karar gereği, banka mevduatı ile birlikte kamu kesiminde de katılım bankalarınınca destek vermeye karar verilmiştir. Katılım bankacılığı son zamanlarda oldukça yaygın hale gelen, sunmuş olduğu ürünler ile toplumlar tarafından sıklıkla başvuru alan ve her geçen gün daha fazla müşteriye ulaşarak gelişimini sürdüren bir bankacılık türü haline gelmiştir.

Bu çalışmada materyal olarak birincil verilerden yararlanılmaktadır ve alan taraması yönteminden anket uygulaması yoluyla, TRB1 bölgesinde yaşayan KOBİ yöneticilerinin, kamu desteklerinin katılım bankacılığı aracılığıyla verilmesi hakkındaki algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada kategorik değişkenler için frekans ve yüzde; ifadeler için frekans ve yüzde ile ortalama değerleri hesaplanmıştır. Analizlerde Mann Whitney testi, Kruskal Wallis testi ve Faktör analizi kullanılmıştır. Faktör analizinde elde edilen anket sonuçlarına göre iki

faktöre ulaşılmıştır. Birinci faktöre kamu destekleri hakkında bilgi düzeyi ve ikinci faktöre katılım bankaları aracılığıyla verilme durumu başlıkları verilmiştir. Mann Whitney ve Kruskal Wallis testinden elde edilen analiz sonuçlarına göre; ifadelere ait katılımın anketin yapıldığı il, gelir düzeyi, yaş, çalışılan banka türü ve kamu desteklerinden faydalanma durumu açısından incelenmesinde tüm sorulara verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Sağlanan desteklerin faizli bankalar tarafından verilmesinden dolayı esnafların kamu desteklerini tercih etmekten kaçındıkları ve kamu destekleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla da verilmesi durumunda desteklerden daha fazla yararlanılacağı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Destekleri, Katılım Bankaları, TRB1, Toplumsal Algı

ABSTRACT

Title of the Thesis: Social Perception Of Giving Public Support Through Participation Banks, Implementation Study On Trb1 Region	
Author	: Enes AYHAN
Supervisor	: Asst. Prof. Dr. Yavuz TÜRKAN
Department	: Business Administration
Sub-field	:
Date	:
<p>The economic system in the world is based on interest. Since the Islamic faith prohibits interest, interest-sensitive sectors prefer interest-free financing and banking products. Currently, there are interest-free banking institutions in our country. However, the history of banking participation in our country is not very old and it started to be established mainly after the 1980s. Participation banks gradually began to be integrated into the financial system. Today, the share of banking participation in the Turkish banking sector is exceeded five percent. But this rate is not considered sufficient. The government decided to enter this field in order to increase the weight of Islamic banking in the Turkish financial sector and established three participation banks for public participation in this direction. In accordance with the decision taken by the government under the" Priority Transformation Program", it was decided to support participation banks in the public sector along with bank deposits. Participation banking has become a type of banking that has become quite common recently, is often referred to by societies with the products it offers, and continues its development by reaching more and more customers every day. In this study, primary data is used as material and it is aimed to determine the perceptions of SME managers living in the TRB1 region about the provision of public support through participation banking through the survey application from the field screening method. In the study, frequency and percentage were calculated for categorical variables; frequency and percentage and average values were calculated for expressions. Mann Whitney test, Kruskal Wallis test and factor analysis were used in the analysis. According to the results of the questionnaire obtained in the factor</p>	

analysis, two factors were reached. The first factor is the level of knowledge about public support and the second factor is the state of being provided through participation banks. According to the analysis results obtained from the Mann Whitney and Kruskal Wallis test, significant differences were found between the answers to all questions in the participation of expressions in terms of province, income level, age, type of bank studied and state of use of public support. Due to the fact that the support provided is provided by interest-bearing banks, shopkeepers avoid preferring public support and do not know enough about public support. It is understood that if public support is also provided through participation banks, the support will be more used.

Key Words: Public Support, Participation Banking, TRB1, Social Perception

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
BDDK	Bankacılık Dzenleme ve Denetleme Kurumu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
GUD	Gerçeğe Uygun Değer
IMF	Uluslararası Para Fonu
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğu
KGF	Kredi Garanti Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KÖY	Kalkınmada Öncelikli Yöre
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
STA	Serbest Ticaret Anlaşmaları
TKBB	Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1: Ticaret Bakanlığı Tarafından Uygulanan Devlet Desteği Programları....	16
Tablo 1.2: İhracata Hazırlık Aşamasında Uygulanan Devlet Desteği Programları....	17
Tablo 3.1: KOBİ Yöneticilerine Ait Demografik Değişkenler.....	40
Tablo 3.2: KOBİ Yöneticilerinin Kamu Desteklerinden Faydalanma Durumu.....	41
Tablo 3.3: İfadelere Ait Betimsel İstatistikler.....	41
Tablo 3.4: Faktör Analizi İle Açıklanan Toplam Varyans	43
Tablo 3.5: Bileşenlerin Faktör Dağılımı.....	44
Tablo 3.6: KMO ve Bartlett's Testleri.....	45
Tablo 3.7: İfadelere Ait Katılımın, Anketin Yapıldığı İl Açısından İncelenmesi....	46
Tablo 3.8: İfadelere Ait Katılımın, Gelir Düzeyi Açısından İncelenmesi.....	50
Tablo 3.9: İfadelere Ait Katılımın, Yaş Açısından İncelenmesi.....	53
Tablo 3.10: İfadelere Ait Katılımın, Çalışılan Banka Türü Açısından İncelenmesi...56	
Tablo 3.11: İfadelere Ait Katılımın, Kamu Desteklerinden Faydalanma Durumu Açısından İncelenmesi.....	60

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1: Ülkemizde KOBİ'lere Destek Veren Kurumlar15

GİRİŞ

İslam dini Kuran-ı Kerim’de faizli işlem yapılmasını yasaklamakta bu yüzden İslam toplumları da faizli işlem yapmaktan kaçınmaktadırlar. Dolayısıyla tasarruf sahipleri tasarruflarını mevduat bankalarında kullanmamaktadırlar. Dünya nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan İslam toplumlarının faizli işlem yapmaktan ve mevduat bankalarından kaçınmaları yüksek miktarlarda atıl fonların oluşmasına neden olmaktadır. Biriken bu fonları kullanmak ve ekonomiye kazandırmak için İslami bankacılığa ihtiyaç duyulmuştur. Ülkemizde “Özel Finans Kurumu” adıyla 1985 yılında faaliyet göstermeye başlayan “Katılım Bankası”, 2005’te 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nda yapılan düzenlemeyle beraber yeni adıyla anılmaya başlanmıştır (Cinbaş, 2018, s. 21).

Katılım bankacılığında temel esas İslam’ın uygun gördüğü işlemlerdir. İslam dini haksız kazancı engellemek için Müslümanları ticaret yapmaya yönlendirmekte, kumarı yasaklayarak gararın (belirsizlik-risk) önüne geçmektedir. Bundan dolayı katılım bankaları yaptığı işlemlerde ticaret mantığı güderek İslam’a uygun ticaretin hüküm sürdüğü bir piyasa oluşturmaktadır. İslam toplumları da tasarruflarını kullanmak için katılım bankalarında işlem yapmakta ve katılım bankaları tarafından sağlanan desteklerden faydalanmaktadır. Ancak İslam toplumları bazı kamu desteklerinin faizli işlem yapan bankalarca sağlanmasından dolayı kamu desteklerinden faydalanmamaktadırlar.

Bu çalışmada kamu desteklerinin faizsiz şekilde işlem yapan katılım bankaları aracılığıyla verilmesinin toplumsal algısı amaçlanmıştır. Çalışmanın araştırma alanı olarak TRB1 bölgesi belirlenmiştir. Çalışmada TRB1 bölgesinde faaliyet gösteren esnafın kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda gösterecekleri duyarlılık anket uygulamasıyla saptanmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler ışında gerekli analizler gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, kamu desteklerine genel anlamda bakılarak, kamu desteklerinin oluşum nedeni ve amacı ele alınmış ve destek sağlayan kamu kurum ve kuruluşları incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, katılım bankacılığı çalışma sistemi ve amacı üzerinde durularak, katılım bankalarının fon işleyiş yöntemleri incelenmiştir. Aynı

zamanda Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları ele alınarak, katılım bankalarının avantajları ve dezavantajları incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesinin toplumsal algısı, TRB1 bölgesinde, anket uygulaması yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular incelenerek sonuç ve önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU DESTEKLERİ

1.1. Kamu Desteklerinin Tanımı

Kamu destekleri devlet tarafından kamu ve özel işletmelere ekonomik faaliyetlerinin gelişimlerini sağlamaları amacıyla yapılan maddi ve/veya gayri maddi her çeşit yardıma denmektedir (Tekşen, 2010, s. 431-453). Kamu destekleri kavramı ülkemizde teşvik, prim, iktisadi gayeli mali yardım, aynı yardımlar, vergisel teşvikler, üreticiye sağlanan transfer harcaması, uygun koşullu krediler ve sübvansiyon gibi ifadelerle de anılmaktadır. Ülke içinde daha çok teşvik ve destek kavramları kullanılırken dış ticarete sübvansiyon kavramı daha sık kullanılmaktadır. Söz konusu kavramlar kullanım amaçlarına bağlı olarak aynı anlamı taşıdığı gibi farklı anlamları da barındırabilmektedir (Aydın, 2015, s. 3).

İktisadi anlamda teşvik kavramı, ekonomik sistem içerisinde diğerlerine oranla daha az gelişmiş olan ekonomik faaliyetlerin daha aktif hale gelebilmesi amacıyla devlet tarafından farklı yöntemler kullanılarak uygulanan maddi veya gayri maddi destek şeklinde ifade edilebilmektedir (Aydın, 2015, s. 4).

İşletmeler ekonomik faaliyetlerinin gelişimi noktasında daha hızlı ve daha etkin olabilmek için devlet desteklerine ihtiyaç duymaktadır. İşletmeler bu desteklerden maddi olarak faydalanabilecekleri gibi gayri maddi olarak da faydalanabilmektedirler. İşletmelere yapılan maddi yardımlar birebir nakit akışı olarak yapılmakta veya borç miktarında iyileşmeye gidilerek yapılmaktadır. Gayri maddi destekler devlete ait arsa veya makine gibi varlıkların işletmeler tarafından kullanılması için sağlanan destekler şeklinde olmaktadır. Söz konusu kaynaklar finansal tablolara kaydedilirken genellikle GUD ile kaydedilmektedir (Yılmaz, 2015, s. 3).

1.2. Kamu Desteklerinin Özellikleri

Genel anlamda kamu destekleri bir takım özelliklerle açıklanabilmektedir.

- Kamu destekleri devlet tarafından yapılan desteklerdir. Bu destekler yalnızca özel sektöre değil aynı zamanda kamu kurum ve kuruluşlarına da verilebilmektedir. Ancak asıl amaç olarak özel sektörü kapsamaktadır.

- Kamu destekleri devlet için mali bir yükü ifade etmektedir. Bu mali yük kredi sağlama yoluyla fon kaybı olabileceği gibi devlete girdi sağlayacak bir işlem olan vergisel gelirin bağışlanması yoluyla da olabilmektedir.
- Kamu destekleri işletmeler için aktifi artıran veya aktif azalmasını engelleyen türden bir faydayı ifade ederken devlet için gelir kaybını ifade etmektedir.
- Kamu destekleri açık bir şekilde yapılabileceği gibi gizli olarak da yapılabilmektedir.
- Kamu destekleri doğrudan verilebileceği gibi dolaylı olarak da verilebilmektedir.
- Kamu destekleri işletmeler veya kamu kurum ve kuruluşlarında yatırıma sektör, büyüklük, zaman gibi anlamlarda yön verme bakımından etki amacı gütmektedir.
- Kamu destekleri düzenlenirken genel anlamda KOBİ'lerin gereksinimlerine göre şekil almaktadır. Gelişmiş ülkelerde desteklerin amacı KOBİ'leri bireysellikten çok bir örgüt yapısına bürüyen ve birleşmeye sürükleyen destekler şeklindedir.
- Direkt olarak ihracatı içermemektedir.
- Zaman ve faaliyet sınırı kapsamaktadırlar.
- Desteklerin tümü firmalar tarafından birtakım faaliyetleri sağlama şartına dayandırılmıştır. İşletmelerin teşviklerden faydalanabilmesi için faaliyetlerine başlamış olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda faaliyet konusu belli olan işletme destek talebinde bulunmak istiyorsa proje hazırlamalı veya hazırlanılan proje masraflarını işletme kendi bütçesinden sağladıktan sonra destekten faydalanmak için istekte bulunmalıdır.
- Destekler direkt olarak ayni ve nakdi destekler şeklinde yapılabileceği gibi firmaların var olan veya ilerde uygulamayı düşündüğü uygulamalarını destekler şeklinde bir yardım olarak da yapılabilmektedir.
- Destekler yalnızca ekonomik anlamda değil aynı zamanda sosyal anlamda da amaçlara ulaşmak için uygulanabilmektedir.
- Destekler direkt olarak sorunları bitiren bir araç olmaktan ziyade sorunların hafifletilmesine yardımcı geçici çözümler sunmaktadır. Genel

olarak ekonomik sorunların görüldüğü zamanlarda geçici olarak çözüm sağlayan bir mekanizma olmaktadır.

- Destekler bölgelere göre farklılık göstermektedir. Hangi bölgeye nasıl bir destek sunulacağı destek sağlanacak bölgenin gelir dağılımı dikkate alınarak belirlenmektedir.
- Devler destekleri hızlı sonuç alma yönüyle diğer ekonomik politikalarından ayrılmaktadır. Bu sayede daha geniş bölgelere daha hızlı yayılabilmektedir.
- Destekler hazırlanırken ülke ekonomisine olan faydalar dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Yatırımların hangi konularda yapılacağı ve söz konusu yatırımın yapılacağı dönemin gerekliliklerinin neler olduğu belirlenerek yatırımcılar en ideal teşvik paketine yönlendirilmektedir (Küçükkahraman, 2013, s. 5-6).

1.3. Kamu Desteklerinin İlkeleri

Ülkelerin teşvik politikaları belirlerken hakkaniyetli ve realist olabilmeleri için öncelikli olarak ülke durumunun ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan incelenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu durumda bazı ilkelere uyulması hususunda dikkatli olunmalıdır. Bu ilkeler;

- Destekler hakkaniyetli, eşitlikçi ve etkin olmalıdır.
- Destekler işletmeler üzerinde tembellik oluşturmamalı, işletmelerin rekabet anlayışına zarar vermemelidir. Söz konusu durumlarda işletmeler ekonomik yapıda destekleyici güç olmak yerine ciddi bir yük olmaktadır.
- Destekler belirlenmeden önce iyice analiz edilmelidir. Zaten gelişmekte olan veya zamanla gelişeceği öngörülen sektörler veya bölgelere yapılan destekler devlet için lüzumsuz maliyetler oluşturacaktır.
- Desteklerin yapılacağı sektörler ve bölgeler kesin bir şekilde iyice belirlenmeli, desteklerin içerikleri oluşturulmalı ve sınırları belirlenmelidir.
- Destekler için bir yasa oluşturulmalıdır. Oluşturulan yasada destekler ile alakalı tüm uygulamalar belirtilmeli ve yasaya uyulmalıdır.
- Destekler ile alakalı yetkililer tek çatı altında toplanarak oluşabilecek herhangi bir sorumluluk sorununun önüne geçilmelidir.

- Destekler bir süre kısıtlamasına bağı olmalı, sürekli olmamalıdır. Sürekli yapılan destekler amacını ve değerini kaybetmektedir.
- Oluşturulan destekler uluslararası kuralların dışına çıkmamalıdır.
- Destekler belirlenirken yönetim, işadamları ve uluslararası kalkınma ajanslarının fikirlerine başvurulmalıdır.
- Desteklerin hayat bulmasıyla beraber kontroller yapılmalıdır. Desteklerin amacının yerine getirilmesi sağlanmalıdır.
- İşletmeler arasında seçicilik yapılarak rekabete zarar veren durumlar engellenmelidir (Küçükkahraman, 2013, s. 6-7).

1.4. Kamu Desteklerinin Amacı

Kamu desteklerinin amaçları ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve duydukları ihtiyaçlara göre farklılık göstermektedir. Kamu destekleri ekonomik olarak ihtiyaç duyulan alanlar ve bölgelere göre gerekli birimler tarafından sağlanmaktadır. Kamu desteklerinden faydalanan işletmeler arasında KOBİ'ler büyük önem arz etmektedir.

KOBİ'ler bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı içinde sanayileşme, sağlıklı kentleşme, optimal dağıtım ve ticaret uygulamalarının ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. (Akgemci, 2001, s. 1). Böylece tüm gelişmiş ülkelerde ekonomiye daha fazla katkı sağlamak ve küreselleşen dünyada rekabet koşullarına ayak uydurmak için KOBİ'lere yönelik belirli politikalar ve teşvikler getirilmektedir (Gök, 2004, s. 234).

Kamu destek uygulamaları, ekonomi politikalarına ve ülkeler tarafından kabul edilen kalkınma düzeylerine bağı olarak farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde, kamu desteği genellikle nispeten geri kalmış bölgeleri geliştirmek, teknolojik gelişmeyi sürdürmek, belirli faaliyetlerin verimliliğini artırmak ve işsizliği azaltmak için kullanılmaktadır. Teşvikler, kaynakların ülkelerin refahını artırmak için belirli stratejilerle verimli alanlara yönlendirilmesini sağlamak için kullanılan politika yöntemlerinden biri olarak görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin teşviklere ihtiyaç duyması ekonomik kalkınma, az gelişmiş bölgelerin gelişimi, artan uluslararası rekabet gücü, artan verimlilik, artan istihdam fırsatları, teknoloji transferi, artan ihracat, sanayileşme ve yabancı sermaye çekme gibi amaçlardan kaynaklanmaktadır. Toplum desteğinin hedefleri aşağıda kısaca tartışılmıştır (Duran, 1998, s. 121).

Bölgesel kalkınmanın sağlanması: Bölgesel destek için devlet desteği, ağırlıklı olarak geri kalmış bölgelerde yeni yatırım çekmeyi amaçlamaktadır. Bölgesel desteğin nedenleri temel olarak bölgenin coğrafi konumu, araçlar, altyapı, eğitim durumu ve bölge ekonomisindeki diğer sosyal olumsuz durumlardan kaynaklanan haksız rekabetin ortadan kaldırılmasıdır (Çiloğlu, 2000, s. 13).

Sanayileşme ve teknolojik ilerleme: Teknolojik ilerleme, günümüzde ülkelerin uluslararası rekabet gücünü etkileyen önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Ekonomik ve sosyal sorunların çözümü için halkın desteğiyle uygulanan teşvikler, refah devleti hakkında bir anlayış geliştirmek için büyük önemlilik arz etmektedir. Ekonomik istikrar, büyüme gibi ekonomik hedeflerin yanı sıra, bölgesel dengesizlikler göç ve çevre gibi sosyal hedefleri de içermektedir.

İstihdamı Artırmak: Yapılan yatırımlarla ülkedeki işsizler arasında istihdam fırsatları gelişmektedir. Bu nedenle devlet, yatırımı teşvik eden düzenlemelere uygun olarak istihdamı artırma politikasını da sürdürmektedir.

1.5. Kamu Desteklerinin Sınıflandırılması

Özel sektörün ekonomik istikrarını sağlamak ve kalkınmadaki payını artırmak için devlet yardımı tercih edilen yöntem olmuştur (Baştürk, 2012, s. 6). Bu nedenle, sadece kriz döneminde değil, aynı zamanda ülke ekonomilerini büyütme ve güçlendirmek için de kullanılmıştır ve piyasa koşullarını düzenlemede en etkili yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir. Piyasa koşullarını düzenlemek için doğrudan veya dolaylı olarak destek sunulabilmektedir. Doğrudan desteklere örnek olarak KOSGEB tarafından sağlanan girişimcilik desteği, İŞKUR tarafından sağlanan istihdam desteği ve Ticaret Bakanlığı tarafından sağlanan ihracat desteği verilebilmektedir. Dolaylı olarak sunulan desteklere ise örnek olarak vergi muafiyetleri, organize bir sanayi bölgesi gibi özel bölgelerin oluşturulması ve devlet alacaklarının ertelenmesi verilebilmektedir.

Bugüne kadar yapılan çalışmalara göre, hem ülkemizde hem de dünyada tamamlanmış devlet sübvansiyonları tanımlanmamıştır. Devlet sübvansiyonları üzerinde çalışan üç ana uluslararası kuruluş olarak kabul edebileceğimiz kuruluşlar DTÖ, OECD ve AB'dir. Bu örgütlerin temel olarak sübvansiyon ve devlet yardımı terimlerini kullandıkları kaydedilmektedir. Literatürde karşılaşılan diğer terimler kamu yardımı, vergisel teşvik, mali yardım, uygun koşullu krediler olmuştur. Bu

terimlerin bazen aynı anlamda kullanıldığı ve bazen amaçlarına göre farklı anlamları olduğu bulunmuştur. Devlet bu araştırmaya yardım etmektedir; Üç farklı kavrama ayrılmıştır: (1) teşvik, (2) hibe ve (3) kredi.

Zaman içinde ekonomik yaşamın gelişmesiyle birlikte sosyal gereksinimlere olan ihtiyaç artmış ve halk bu ihtiyaçları karşılamıştır. Ekonomik yaşamda devletlerin varlığı ve ekonomik hayata müdahaleleri, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerle ilgili maliye politikası araçları kullanılarak uygulanmıştır. Bu bağlamda, teşvik politikaları hükümetler tarafından neredeyse tüm dönemlerde maliye politikasının bir aracı olarak ekonomik kalkınmayı sağlamak ve toplumun belirli bir refah seviyesine ulaşmak için kullanılmaktadır. Devletler, mevcut sosyo-ekonomik ve sosyal yapılarına uygun olarak teşvik politikaları oluşturmaktadır (Candan ve Yurdadoğ, 2017, s. 154).

Günümüzde, uluslararası ticaretin bir katılımcısı olarak, ülkeler küresel ve bölgesel ölçekte çeşitli ekonomik dernekler oluşturmuş ve ekonomik politikalarını ve kurumlarını, özellikle teşvik sistemlerini bağımsız olarak değil, bu kurumların kurallarına göre şekillendirmiştir. Ülkemizde uygulanan teşvik politikası Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Avrupa Birliği (AB), Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) ve diğer ikili ve çok taraflı anlaşmalar çerçevesinde tasarlanmıştır (Takım ve Ersungur, 2018, s. 740). Türkiye tarafından uygulanan ve teşvik edilen Sanayi ve Teknoloji Bakanlığındaki teşvik konsepti, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından benimsenmiş ve yaygın olarak kullanılmaktadır. 2009 yılında ülkeyi 4 bölgeye bölerek uygulanan teşvik sistemi 2012 yılında yayınlanan yeni bir kararla iptal edilmiştir. Kalkınma Bakanlığı tarafından yürütülen bir çalışma yerine 6 farklı bölgeden oluşan yeni bir harita oluşturulmuştur. 61 farklı değişkene dayanarak, bölgeler arasındaki boşluğu daraltmak için aynı dönemde yürürlüğe giren yeni bir teşvik sistemi geliştirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018, s. 32).

Müdürlüğün getirdiği teşvik sisteminin iki temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, bazı sektörlerin diğerlerinden daha hızlı gelişmesini sağlamak ve ikincisi bölgeler arası kalkınma düzeyini eşitlemek olmuştur. Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından getirilen yeni teşvik sisteminin çerçevesi, 15.06.2012 tarihli 2012/3305 sayılı Devlet Yatırım Yardımı Kararı ile belirlenmiştir. Ülkemizdeki ulusal ve uluslararası şirketler tarafından yapılacak yatırımlar 3 ana

teşvik programı ile desteklenmektedir: Yatırım Teşvik Sistemi, Proje Bazlı Teşvik Sistemi ve Cazibe Merkezi Programı olmak üzere 3 temel teşvik programı üzerinden desteklenmektedir. Günümüz devlet desteği programlarına bakıldığında teşvik kavramını sadece Yatırım Teşvik Sistemi ile bağdaştırmakta çok doğru bir yaklaşım olarak görülmemektedir. Kural olarak, teşvik kavramı hükümetin kendi alacaklarından feragat etmesi şeklinde açıklanmaktadır. Ar-Ge faaliyetlerini arttırmak isteyen şirketler ile iş fırsatları sunan işletmeler arasında benzer teşvik uygulamaları bulunmaktadır. Bunun bir örneği olarak katma değer vergisinden muafiyet oluşturmak ve aynı zamanda Mayıs 2018'de çıkarılan özel bir kararla üretim makinelerinin satın alınmasını sağlamak olmuştur.

Hibe kavramı sözlükte bağış anlamına gelmektedir. Hibeler karşılıksız para veya fon olarak nitelendirilebilmektedir. Bu, nakit tabanlı ve geri ödemesiz olduğu için girişimciler için önemli bir destek faktörü olmuştur. Ülkemizde 1991'den beri hibe programları bulunmaktadır (Duran, 2003, s. 31).

1985-1991 yıllarında tanıtılan Kaynak Kullanımı Destek Ödülü hibe tipi desteğe hitap etmektedir. Bu prim bir yatırım bölgesine ve % 10-60 aralığında bir yatırım konusuna uygulanmaya çalışılmıştır. Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Anlaşmasına göre, 1990'larda devlet destek sisteminin Avrupa Birliği ile uyumlu hale getirilmesi zorunlu olmuştur. Bu gereklilik doğrultusunda, uluslararası piyasada uzun vadede rekabet avantajı sağlayacak yatırımlara parasal destek ortadan kaldırılmıştır (Leblebici, 2002, s. 6).

Kredi kavramı, belirli bir vadede ihtiyacı olan bir kişi için belirli bir miktar para kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Kavram üç unsur içermektedir:

- Kredi kavramı, belirli bir süre için başka bir tarafa para transferini tercüme etmektedir. Bu sürecin sonunda geri dönüşüm, sürecin başlangıcında bir taahhüt olmaktadır.
- Kredi kavramı, parasal olarak ölçülebilecek kavramlar için kesinlikle geçerli olmaktadır.
- Devredilen varlık, bu satın alma gücünü belirli bir süre için serbest kullanabilmektedir.

Faiz programlarına uygulanan faiz oranları, bankanın mevcut koşullarından çok daha cazip olmaktadır. Devlet kurumları arasında, özellikle KOSGEB, hemen hemen her programda faizsiz borç verme seçenekleri ve kendi bütçesinden uzun vadeli bir ödeme planı sunmaktadır. Ancak, kurum alacaklarını garanti altına almak için bir ön koşul olarak teminat mektubu istemektedir. Şimdilik, KOBİ'lerin çözümü Kredi Garanti Fonu (KGF) olan başka bir devlet kurumundan gelmektedir. KOBİ'lerin bankalardan çok daha elverişli koşullarda da kefil olduğu KGF, şimdi birçok işletme tarafından tercih edilmekte ve ülke çapında hızla büyümektedir. KOSGEB'in krediler açısından izlediği bir diğer politika, dışarıdan alınan fonların faiz maliyetlerini karşılamaktır. Devlet kurumlarının sınırlı bütçeleri göz önüne alındığında, başarılı bir destek politikası olan kredi faiz desteği, periyodik olarak bankalarla imzalanan protokoller vasıtasıyla yürütülmektedir. Devlet desteği altında kredi alan bir diğer kurum da Türk Eximbank olmuştur. Türk Eximbank'ın amacı, ihracat faaliyetlerini finanse ederek desteklemektir.

1.6. Kamu Destek Politikalarının Tarihçesi

Teşvik-i Sanayi Kanunu yerli ürünün üretimi ve korunmasına odaklanmıştır. Bu nedenle doğrudan devletin kendisi tarafından oluşturulan kurumlar bulunmaktadır (Akdeve ve Karagöl, 2013, s. 337). Bu yasa ile getirilen devlet sübvansiyonları sanayileşme için gerekli ve modern bazı hükümleri içermektedir. Ancak, 1929 krizi ve İkinci Dünya Savaşı bu yasanın tam olarak uygulanmasını engellemiştir (ITO, 2007, s. 24). 1929'da yaşanan kriz, ülkede ithalat ikamesi sanayileşmesini geliştirmiştir. Öncü devlet, rolünü rakip yerine özel sektöre tamamlayıcı olarak kabul etmiştir. 1930'larda üretilen ürünler ithalat gereksinimlerini azaltmada başarılı olmuştur. Bununla birlikte, 1055 sayılı Teşvik-i Sanayi Kanunu 1942'de devletçi politikası çerçevesinde sürdürülen sütunlarla sona ermiştir (Akdeve ve Karagöl, 2013, s. 337).

Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleştirilen devlet desteği, kalkınma ve endüstriyel araştırmalar için tasarlanmış ve özel sektöre sermaye oluşturulabilmiştir. Dönem 1923-1940 - Bu, sektörde ithalat ikame politikasının yürütüldüğü dönemdir. İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığının 1942'den 1950'ye kadar başbakanlarının sırasıyla Şükrü Saraçoğlu, Mehmet Recep Peker, Hakan Saka ve Şemsettin Günaltay olduğu devlet desteği bulunmamaktadır. 1950'lerde özel sektörü geliştirmek, fırsatlar

sağlamak, dış ticareti ve tarımsal üretimi teşvik etmek için önlemler paketi uygulanmıştır. Bu bağlamda, 1950'lerde özel sektörü geliştirmek, fırsatlar sağlamak, dış ticareti teşvik etmek, ardı ardına ve tarımsal üretimi genişletmek için tedbir paketleri uygulanmıştır. 1951 yılında kabul edilen Yabancı Sermaye Teşvikleri Yasası, özel sektörde sermaye oluşturmayı ve ülkemize yabancı sermaye çekmeyi amaçlamıştır. Bu yatırımcılar aynı dönemde Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın ihtiyaçlarını karşılayacak orta ve uzun vadeli bir fon amacıyla kurulmuştur (Akdeve ve Karagöl, 2013, s. 337).

Türkiye'de yürütülen hükümet desteğinin tarihsel gelişimi dikkate alındığında, üç dönem temelinde olduğu görülmektedir. Bu süreç, merkezi ekonomi döneminin kurulması ve Ankara-Anlaşması'nın imzalanmasıyla AB-Türkiye ilişkilerinin başlamasından başlayarak Devlet Planlama Teşkilatı'nı (DPT) tanımlamaktadır. Başka bir deyişle, bugün mevcut hükümet sübvansiyon sisteminin belkemiği 1960'larda oluşturulan planlar olmuştur. Bu yıllarda girişimciliği teşvik etme politikası etkin bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Planlanan dönem 1960 yılında başlamış, ardından Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. 1963 yılında 202 sayılı Kanun uyarınca, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu değiştirilmiş ve Türkiye'de ilk kez bir yatırım indirimi başvurusu başlatılmıştır (ITO, 2007, s. 25).

Teşvik mevzuatında yer alan yatırım primi konusu, Kalkınmada Öncelikli Yöre (KÖY) 22 ilin kabul edilmesiyle 1968'de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. 2009 yılında başlayan ve dört bölgede uygulanan teşvik sistemi de KÖY uygulaması ile benzerlik göstermektedir (Akdeve ve Karagöl, 2013, s. 329-337). Yine, ihracat faaliyetini artırmak ve girişimcileri 1963 yılında ihracata teşvik etmek amacıyla, ihracatta vergi iadesi uygulaması, ihracat mallarının üretiminden alınan vergilerin iadesi hakkında 261 sayılı Kanun ile başlamıştır (ITO, 2007, s. 25).

1963 yılında AET ile imzalanan Ankara Anlaşması, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin başlangıcına işaret etmektedir. O gün ekonomik durumu yetersiz olan Türkiye'nin kademeli olarak AB'ye girmesine karar verilmiştir. Bu aşamalar hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem şeklinde olmuştur. Hazırlık döneminin amacı, AB'den mali yardım alarak ülke ekonomisini güçlendirmektir. Bu, geçiş dönemi için planlanan AB ile ülkemiz arasında bir gümrük birliğinin oluşturulmasıdır. Son dönemde, tarafların ekonomi politikalarının koordinasyonu, oluşturulan gümrük

birliği temelinde öngörölmüştür. 1964 tarihli 474 sayılı kanun vergi koymayı ve resim ithal etmeyi mümkün kılmıştır (ITO, 2007, s. 25). 1967 yılında 933 sayılı “Kalkınma Planının Uygulanması Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun uygulanması için Yatırımları ve İhracatı Geliştirme ve Teşvik Bürosu kurulmuştur. Bu yasa ile getirilen destek unsurları; Bölgeye ve sektöre göre yatırımların iskonto oranının artırılması, ihracat mallarına vergi iadesi uygulaması, gümrük vergilerinden muafiyet ve arazinin sanayi bölgeleri için kamulaştırılması olmuştur. Teşvik belgesinin uygulanması 01.11.1969 tarihinde başlamıştır (ITO, 2007, s. 25).

1968-1972 yıllarında uygulanmak maksadıyla II. Beş yıllık bir kalkınma planı oluşturulmuştur. Bu planın ana hedefi, ilkinde olduğu gibi, yıllık ortalama %7 büyüme sağlamaktır. II. Beş Yıllık Kalkınma Planında tasarruflar, dış ödemelerle ilgili zorluklar ve bazı kurumsal zorluklar ekonomik kalkınmayı sınırlayan sorunların başında gelmektedir. Özel girişimciliği, özellikle dış ticaret ve tasarruf alanında, kısır çevrelere bir çözüm olarak teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Birincisinin aksine tarım ve sanayi dengesi değil, sadece sanayi dalı olmuştur. Kaynakların öncelik hakkı sektöre verilmiştir. Kamu, ara malların ve yatırım mallarının üretimine yönelik olmuştur. İlk planda olduğu gibi, uzun vadede fayda sağlayacak nitelikler vurgulanmamıştır (Kepenek ve Yentürk, 1995, s. 135-137). II. Beş yıllık kalkınma planları, ekonomik hedeflerin daha niceliksel bir şekilde işlenmesini sağlamaktadır, yani bazı hedefler ve çözüm önerileri sunulsa da, bu planların eksiklikleri yetersiz olmuştur. 1970 yılında imzalanan Ek Protokol, Ankara Anlaşması'nda belirtilen geçiş dönemini başlatmış ve 1973 yılında yürürlüğe girmiştir (DPT, 2007, s. 76).

III. Beş yıllık kalkınma planları 1973-1977 döneminde kullanılmıştır. Askeri yönetim tarafından 12 Mart 1971 tarihinde hazırlanan bu plan ile önceki iki plan arasındaki temel fark, kalkınmaya nitel bir yaklaşım getirmesi olmuştur. Bu planda ekonomik kalkınmanın kamu sektörü tarafından yönlendirileceği, ancak özel sektörün teşvik edilmeye devam edileceği öngörülmektedir. Milli gelire katkısı, önceki planlarda belirtilenden daha hızlı büyümesi hedeflenmiştir. AET üyeliği için öngörülen üretim yapısının ara ve yatırım mallarının üretimi olması nedeniyle üretimine öncelik verilmiştir (Kepenek ve Yentürk, 1995, s. 138-139).

Yukarıda bahsedildiği gibi III. Beş yıllık kalkınma planı, Türkiye'nin uygulama ve kalkınma hedeflerinin başladığı zamandan önce planlar oluştururken, iç

yapılarına ve ekonomik koşullarına göre hazırlanmaya çalışılmış, bu dönemden sonra AET ile ilişkilerin etkisiyle birlikte, hazırlanan planların Topluluk mevzuatına uygun olmasına özen gösterilmeye başlanmıştır. 1977 yılından itibaren, dünyada meydana gelen ekonomik krizden etkilenen Türkiye; petrol fiyatlarındaki yükselişin etkisi, Türkiye'nin büyük ölçüde ara malı, ekipman vb. ithal ettiği batılı ülkelerdeki enflasyon ve petrol fiyatlarındaki artışın ihracat mallarına yansımaları, Türkiye'nin büyük ihtiyaç duyduğu dış kredi imkanlarının daralması, dış ticaret hadlerinin Türkiye aleyhine bozulması ve dünya ticaretindeki daralma gibi nedenlerle krize sürüklenmiştir. Dış çevre ile ilgili bu problemler içerideki problemlerle birleştirildiğinde durum daha ciddileşmiştir. 1977'den 1980'e kadar alınan kriz önlemleri ekonominin işleyişini değiştirmek için yetersiz olmuştur. Bütün bu nedenler ekonomideki politikayı değiştirme ihtiyacını doğurmuştur (Başkaya, 1986, s. 182-183).

Ekonomik ve siyasi kriz sırasında oluşan IV. Beş yıllık kalkınma planının 1979'dan 1983'e kadar uygulanması beklenmiştir. 1974'ün başından bu yana ham petrol fiyatları istikrarlı bir şekilde artmıştır. Türkiye'nin ülke ile ticari ilişkilerinde ortaya çıkan işsizlik ve enflasyonla ilgili sorunlar, ülkemizin dış ödemeler dengesinin bozulmasına neden olmuştur. İthalat ödemelerindeki hızlı artışa rağmen ihracat sınırlı kalmıştır. Yurtdışına işçi göndermek de önemli ölçüde yavaşlamıştır. Beklenen IV. Beş yıllık kalkınma planı, ekonominin krizden çıkmasını, istikrarlı bir duruma ulaşmasını ve ekonomik büyümeye ulaşmasını sağlamayı amaçlamıştır. Büyüme oranının yılda ortalama% 8,2 olacağı tahmin edilmiştir. Bu bağlamda nüfusun yatırım yapmasını ve yerli sanayi üretiminin desteklenmesini de amaçlanmıştır. Diğerlerinden farklı olarak, daha yüksek ihracat hacimleri hedeflenmiştir. Bu bağlamda, AET üyeliği hakkındaki endişeler göz ardı edilmiştir. Aksine, AET ilişkileri durdurulmuş ve gelişmekte olan ülkelerle birçok dış ticaret bağlantısına yönelik bir eğilim ortaya çıkmıştır. Sanayi büyüme hedefi düşürülürken, tarımsal büyüme hedefi yükseltilmiştir. Madencilik ve enerji üretimi alt sektörlerden öncelik kazanmıştır (Kepenek ve Yentürk, 1995, s. 139-141).

24 Ocak 1980'de kabul edilen ekonomik kararlarla; ekonominin bunu bir piyasa mekanizması temelinde açmasını ve gerçekleştirmesini, piyasa güçlerini harekete geçirmesini ve buna bağlı olarak fiyatları serbest bırakmasını amaçlamıştır.

Kısa vadede ihrac edilen ürün sayısını arttırmak için, IMF ile yeni bir kredi ihtiyacı nedeniyle üç yıllık bir istikrar programı anlaşması imzalanmıştır. Uzun vadede hangi malların ihrac edileceği yabancı sermaye girişi ile birlikte ele alınmış ve bazı yabancı sermayelere ilave teşvikler verilmiştir. Ayrıca, bazı mallar için sübvansiyonlar kaldırılmıştır (Başkaya, 1986, s. 188-190).

Fiyat Destek ve İstikrar Fonu, 1980 tarihli ve 2976 sayılı Kanun'un 2. Bölümü sayesinde kurulmuştur. Bu fonun yasal dayanağı, 88/13384 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı olmuştur. Hedefler; tarım ürünleri üreticisini fiyat değişimlerinden korumak, ihracat mallarının üretimi için yatırım yapmak ve bunun sonucunda ihracatı artırmaktır. Destek ve Fiyat İstikrarı Fonuna; ithalattan damga ithalatı, ihracat mallarının üretiminde kullanılan girdilere uygulanan ithalat vergisinin kaldırılması, ön finansman yoluyla ihracatı teşvik etme, ihracatı teşvik uygulamaları (vergi teşvikleri ve harçları, transfer mekanizmaları, döviz tahsisi, ihracatı teşvik fonu, vb.) ve çapraz kurlarının otomatik ayarlanması gibi kararlar öngörülmüştür (Baskaya, 1986, s. 192-193).

Planlanan sürenin devlet desteği çerçevesinde uygulanmasının esas olarak ihracata yönelik olduğu kaydedilmiştir. 1990'lara gelindiğinde KOBİ'ler, AR-GE, çevre, istihdam gibi yeni alanlara özel önem verildiği belirlenmiştir (Akdeve ve Karagöl, 2013, s. 338). Uruguay Turunun Nihai Kanunu uyarınca 1994 yılında imzalanan DTÖ Anlaşması hükümleri yürürlüğe girmiştir. Bu yasa tasarısı devlet sübvansiyonları hakkında birçok önyargılı makale içermektedir. Burada atıfta bulunulan anlaşmalar, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması'na bağlı olmuştur. Bu anlaşma uyarınca, yerli ürünlerin kullanımına destek verilmesi yasak olmakla birlikte, araştırma ve geliştirme desteğinin artırılması planlanmıştır (Göker, 2000, s. 1).

1995 yılında Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği kurulmuştur. AB'nin devlet yardımı mevzuatına ve birlik ilkelerine uygun olarak, Türkiye'de yeniden değerlendirme için uygulanabilir ve AB ile uyumlu hale getirilmesi amaçlanmıştır. Buna göre, belli ürünlerin devlet desteği sağlanarak rekabet avantajı sağlayacağı ve toplumla ticari ilişkiyi etkilemesi halinde Gümrük Birliği ile bağdaşmayacağı kabul edilmiştir (DPT, 2007, s. 76). 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile uygulanan

Gümrük Birliği için nakit desteği ve ihracat yönelimi desteği 1995 yılı sonunda iptal edilmiştir (DPT, 2004, s. 2).

1999 yılında Türkiye Helsinki zirvesine tam üyelik için aday statüsü kazanmıştır. Böylece, Türkiye'nin AB mevzuatına uygun olarak üstlenmesi gereken bir kavram oluşturulmuştur. 2001 Türkiye Konseyi Ortaklığına katılma kararı belgesi verilmiştir. Bu belge, hükümet desteğinin şeffaflığını ve mevzuatın kısa vadede AB ile uyumlaştırılmasını talep etmektedir (DPT, 2007, s. 76-77).

Avrupa Birliği Müktesebatını uygulamak için ulusal bir program oluşturulmuştur. Bu programa göre yapılacak ilk işlem, desteklerdeki karmaşayı ortadan kaldırmaktır. Bunun için devlet kurumlarından bir çalışma grubu oluşturulmuştur. İkinci yapılacak iş, AB'deki bölgesel sınıflandırmaya dayanarak ülkede benzer bir sistem oluşturmaktır. Son olarak, destek fonlarının AB müktesebatı ile uyumlu olduğunu doğrulamak için bir Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2001).

1.7. Teşvik ve Destek Sağlayan Kurumlar

1.7.1. Ulusal Fonlar: Literatür çalışmalarına göre, Türkiye'de ekonomiyi desteklemek için onlarca kurum ve program sunulmaktadır. Ana olanlar Şekil 1'de listelenmiştir. Ne yazık ki, tüm bu araçların detayları çalışmada mevcut değildir. Bu bölüm, Ticaret Bakanlığı çatısında sunulan ve en yüksek fonları sunan programları açıklamaya çalışmaktadır.

Şekil 1.1: Ülkemizde KOBİ'lere Destek Veren Kurumlar

-
1. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)
 2. Kalkınma Ajansları
 3. Ekonomi Bakanlığı
 4. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
 5. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)
 6. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)
 7. TÜBİTAK
 8. Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Borsaları Birliği (TOBB)
 9. Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM)
 10. Türk Eximbank
 11. İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME)
 12. Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV)
 13. İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)
 14. Türkiye Halk Bankası
 15. Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA)
 16. Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK)
 17. İller Bankası
 18. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) (Yeni adı: Kalkınma Bakanlığı)
 19. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
 20. Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği. (TESKOMB)
-

1.7.2. Ticaret Bakanlığı Destekleri: 09.07.2018 tarihinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığının birleşmesi sonucunda kurulan Ticaret Bakanlığı, cumhuriyet tarihinde yatırım-üretim-ihracat üçlüsü ile ilgilenen ilk şirket olarak kurulmuştur. Dünya ticaretinin hızla büyüdüğü bu dönemde, 2023 yılına kadar Türkiye'nin konseptine uygun olarak dış ticaret politikasının yürütülmesinden bakanlık sorumlu olacaktır.

Tablo 1.1: Ticaret Bakanlığı Tarafından Uygulanan Devlet Desteği Programları

Destekleme Araçları	· Teşvik · Hibe
Sunduğu Destek Programları	1. İhracat Destekleri 2. Hizmet Sektörü Destekleri 3. Yurt Dışındaki Teknik Müşavirlik Hizmetlerine Sağlanan Destekler
Bağlı ve İlgili Kuruluşlar	1. Eximbank

Ticaret Bakanlığının desteği için finansman kaynağı Fiyat Destek ve İstikrar Fonu olmuştur. Ağırlıklı olarak hibe ve teşviklerle destek veren bakanlık, bağlı kuruluşu Türk Eximbank aracılığıyla ihracata yönelik çeşitli faaliyetlere kredi olarak fon sağlamaktadır. Ticaret Bakanlığı'nın destek politikası tamamen ihracata yönelik ve hem mal hem de hizmet ihracatını teşvik etmekte ve arttırmaktadır.

1.7.3. İhracat Destekleri: İhracat desteğinin amacı şirket kuruluşundan uluslararası markaya kadar tüm süreçlerde fayda sağlamaktır. Destek politikasının nihai hedefi, ülkemize ihraç edilen ürünleri ileri teknoloji düzeyine getirmektir. Destek programları, ihracatın şirket için üç ana aşamaya bölünmesiyle geliştirilmektedir. Bu aşamalar; (1) ihracat için hazırlık, (2) pazarlama ve (3) markalaşma süreçleri olmuştur. Her destek programı, bu aşamalardaki ihtiyaçları karşılayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu nedenle, destek, yatırımdan performansa, tasarımdan anlaşmazlığa kadar birçok maliyeti kapsamaktadır. İhracat yapmayı yeni öğrenmiş olan veya düzenli ihracata sahip olmayan KOBİ'lerin ihracat öncesi ticaret faaliyetlerinin bir parçası olmasını sağlamak için mekanizmalar bulunmaktadır.

Tablo 1.2: İhracata Hazırlık Aşamasında Uygulanan Devlet Desteği Programları

<i>İhracata Hazırlık Aşaması</i>
- UR-GE Desteği (2010/8 Sayılı Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ)
- Pazara Giriş Belgelerinin Desteklenmesi (2014/8 Sayılı Pazara Giriş Belgelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ)

İhracatı ticari faaliyetlerinin sürekli bir parçası haline getirmek için, pazarlama aşamasında ihracat yapmayı öğrenmiş ve dış pazarlara ilk adımlarını atmış, yeni pazarlar bulmaya veya mevcut pazarlarda kalıcı hale gelmeye devam eden şirketlere destek verilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI SİSTEMİ

2.1. Katılım Bankacılığı Tanımı

Katılım bankacılığı, ekonomik bir faaliyette paranın kullanılmasıyla ticari kazanç elde edilmesi ve bu ticari kazançtan elde edilen gelirin, ortağı olduğu katılma hesabı sahipleri ile paylaşılması esasına dayalı bir iş modeli olarak tanımlanmaktadır (TKBB, 2011, s. 28-33). Katılım bankacılığı, faizsiz kâr doğrultusunda her türlü bankacılık faaliyetini yürüten, müşterek kâr ve zarar paylaşımı esasına göre fon oluşturan, leasing ve ticari ortaklık yöntemleriyle çalışan yeni bir bankacılık iş sistemi olarak görülmektedir (TKBB, 2011, s. 28-33).

Katılım bankacılık sisteminin temel yapısı, parasal işlemlerde mal ve hizmet hareketlerinin birbirine bağlı olduğu ve her nakit hareketinin kesinlikle hizmet veya mülk karşılığında olduğu ve elde edilen gelirin kar, zarar ortaklığı çerçevesinde paylaşıldığı bir bankacılık sistemi olmasına dayanmaktadır (Özsoy, 2012, s. 58). Katılım bankaları, alternatif finansman çözümleri sunan, bankacılık hizmetleri gerçekleştiren ve sektörü finanse ederek finansman sektöründe faaliyet gösteren kurumlar şeklinde ifade edilmektedir. Bankacılık hizmetlerini gerçekleştirerek, ortaklarından (cari hesap sahipleri) kâr / zarar ortaklığı yoluyla elde ettikleri fonları faizsiz finansman çerçevesinde reel sektöre aktarmakta ve bunun sonucunda tasarruf sahipleriyle kâr veya zarar paylaşımı yapmaktadır (Özulucan ve Deran, 2009, s. 86).

Bu sistemin ürünlerinin özellikle 1970'li yıllardan itibaren birçok ülkede kullanıldığına inanılmaktadır. Geçmişte Orta Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinde başlayan kullanım artık Almanya, ABD ve İngiltere başta olmak üzere birçok ülkede kullanılmaktadır. Bu sistem, diğer geleneksel bankacılık modellerinin kullandığı ürün ve hizmetleri sunmakta, ancak bunu İslami kurallar çerçevesinde yapmaktadır. Bu işlemler; fon toplama, ödeme, döviz işlemleri, varlık tahsisi, risk yönetimi ve hedging gibi çeşitli hizmet ve ürünlerden oluşmaktadır. Risk paylaşımı ve kâr / zarar paylaşımı gibi ürünlerle geleneksel bankacılık işlemlerinin yanı sıra Sukuk, Dow Jones İslami Pazar ve Global İslami Endeks Serisi gibi birçok finansal yenilik geliştirmişlerdir. Ayrıca 1970'lerde gelişmeye başlayan sistemler, yirmi birinci yüzyılın ilk on yılında uluslararası finansal sistemle bütünleşmede ilerleme

kaydetmiş ve bugün farklı ihtiyaçlara cevap verebilecek araçlar geliştirerek alternatif bölgelerde hizmet vermeye başlamıştır (Tekbaş, 2013, s. 3).

İslam Kalkınma Bankası, katılımcı bankacılık sektöründe dünyadaki ilk kurum olarak 1975 yılında Cidde'de tarihe geçmiştir. Türkiye'nin kurucu üye olarak katıldığı bu örgüt, Batı Şeria için klasik bir modeldir ve İKT üye devletlerindeki kalkınma programlarını destekleyen ilkelere göre hareket etmektedir. Katılım bankacılığı ilkesiyle başlayan ve katılım bankacılığı şeklinde şekillenen bu yeni bankacılık modeli sektöre yeni bir soluk getirmiş, ortaklık ve kâr gibi riskleri paylaşırken, diğer yandan ekonomiye dinamizm getirmiştir. Öte yandan, diğer sektörler için kaynak oluşturarak, çeşitlendirilmiş işletmelerin finanse edilmesi ve açıklanması, istihdam oluşturulması ve yüksek gelir oluşturulması yoluyla küçük ve orta ekonomiyi olumlu bir şekilde canlandırarak yapılan yatırımlardan marjinal getiri sağlamaktadır (Ece, 2011, s. 1-17).

Katılım bankaları (faizsiz bankalar), geleneksel bankalardan farklı bir çalışma prensibine güvenmekte ve fon toplama, yatırım ve finansman yöntemleriyle diğer bankalardan farklılık göstermektedir. Bu yeni model, bankacılık ve işlemlere olan faizi içermediği için farkını ortaya koymaktadır. Katılım bankalarının temelini oluşturan asıl ilkeleri sıralamak ve bunları diğer faize dayalı bankalardan ayırmak şu şekilde mümkün olmaktadır:

- Katılım bankalarının işlemleri İslami kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

- Katılım bankaları parayı bir değişim aracı ve bir değer ölçüsü olarak görmektedir.

- Diğer bankalardan farklı olarak faiz yerine kâr / zarar paylaşımı prensibini kabul etmektedir. Üretimi destekleyerek kâr etme hedefini içermektedir.

- Ekonomik gelişmeyi toplumsal gelişmeye bağımlı hale getirmişlerdir (Özsoy, 2011, s. 57).

Faizsiz hizmet ilkesine göre faaliyet gösteren finansal kuruluşların müşterilerine hizmetlerinde sınırlamaları olduğu yönünde bir önyargı bulunmaktadır. Katılım bankaları İslami ilkelere uygun ürünler sunarak, farklı müşteri türlerinin ihtiyaçları doğrultusunda katılım bankacılığı ilkelerine bağlı, ürünleri çeşitlendirip

hizmet boyutlarını genişleterek farklı bir hizmet alanında faaliyet göstermektedir. Katılım bankacılığı kurumları tarafından sunulan ürün ve hizmetler aşağıdaki şekilde listelenmiştir:

- a) Faize bağlı olmaksızın ödünç ve kredi verme,
- b) Kredi mektubu,
- c) Peşin döviz alım ve satımı,
- d) Altın külçe alım ve satımı,
- e) Garantiler,
- f) Faizsiz önceden belirlenmiş bir ticari kazanç çerçevesinde, garanti karşılığı finansman bonoları şeklinde kısa vadeli kaynak sağlama,
- g) Belli bir komisyon karşılığında menkul kıymetleri toplama ve değerlendirme hizmetleri,
- h) Tüm menkul kıymetlerin faizsiz olmaları şartıyla alım ve satımı,
- i) Belirli amaçlar doğrultusunda özel fonlar kurma ve bunların yönetimi,
- j) Mudaraba esasına göre finansman sağlama,
- k) Müşaraka esasına göre kaynak imkânı oluşturma,
- l) Azalan katılım esaslarına göre finansman sunma,
- m) Özel yatırım hesapları hizmetleri, bankalarla beraber direk yatırım,
- n) Finansal kiralama hizmetleri,
- o) Gayrimenkul alım-satım işleri,
- p) Finansla acente hizmetleri,
- q) Murabaha, üçüncü şahıslar için evvelce kararlaştırılmış kâr payı esasına göre alım ve satım işleri,
- r) Açıkları kapatmak maksadıyla özel fon oluşturma,
- s) Projelerin fizibilite çalışmaları için finansal, ekonomik, teknik, yönetim ve pazarlama danışmanlığı hizmetleri sunma,
- t) Faizsizlik ilkesine dayanan mortgage kredileri,

- u) İslam esaslarına göre uygun portföy yönetimi ve yatırım fonları,
- v) Bunlara ek olarak katılım bankaları proje geliştirme ve bu projelere kaynak oluşturma, risk sermayesi prensibine göre finansörlüğünü üstlenme ve yine İslam esasları baz alınarak ulusal ve uluslararası piyasalara finansman desteği verme gibi alanlarda da hizmet vermektedir (<http://www.tkbb.org.tr>).

2.2. Katılım Bankacılığı Çalışma Sistemi ve Amacı

Ekonominin İslam'ın izin verdiği unsurlar doğrultusunda gelişmesi, faizsiz bankacılık sisteminin temel yapı taşlarından biri olmaktadır (Omar ve Hag, 1996, s. 6). Faizlere karşı olan topluluklar, faizsiz finansal sermaye sistemine aktif olarak katılırken, bu platforma sahip olmak için gereken altyapı bulunmaktadır. Bu sebeple katılım bankaları, faizin olmadığı, risklerin paylaşıldığı ve İslami kurallara uygun ticari hizmetlerin hakim olduğu bir pazar oluşturmak amacıyla, hedefleri doğrultusunda mevcut hukuk sisteminde menfaatsizlik ilkesini benimsemişlerdir. Bu hedeflere ulaşmak için katılım bankaları, modern bankacılık sistemi içinde müşterilerine her türlü bankacılık hizmetini kendi ilkeleri doğrultusunda sunmaktadır (Özulucan ve Deran, 2009, s. 88).

Katılım bankaları sıfır faiz prensibiyle faaliyet gösterdikleri için mevcut ekonomik sistemde İslam'a uygun olmayan uygulamaları benimsememiştir. Katılım bankaları, sermayesi olmadığı için faaliyete başlamak isteyen ancak faaliyete başlayamayan kişilere fırsatlar sunarak ve reel ekonomiye kazandırarak bu avantajı göstermiştir (Özulucan ve Deran, 2009, s. 88).

2.3. Katılım Bankacılığı Tarihçesi

2.3.1. Dünya Tarihçesi

Katılım bankacılığı, faizsiz bankacılık işlemlerini İslami finans kuralları dâhilinde gerçekleştiren bir bankacılık hizmeti olmuştur. İslami finans, her türlü finansal faaliyet ve işlemin İslami kurallar çerçevesinde yürütüldüğü bir sistem olmuştur. Faiz oranının İslam dinine göre yasaklanması nedeniyle geleneksel bankacılık sistemine alternatif olarak katılım bankacılığı ortaya çıkmıştır (Pehlivan, 2016, s. 299). Katılım bankaları müşterilerine sundukları bankacılık hizmetlerinin yanı sıra, müşterilerinden faizsiz kâr esasına göre temin ettikleri fonlarla bir "kâr / zarar ortaklığı" çerçevesinde sınai ve ticari faaliyetlere finansman sağlayan kurumlar olmuşlardır. Katılım bankaları, faiz dışındaki tüm bankacılık faaliyet ve / veya

hizmetlerini İslami Finans Kuralları çerçevesinde yürüten kurumlar şeklinde çalışmaktadır (Özulucan ve Deran, 2009, s. 88).

Faizin bir fon oluşturmadığı küresel finasta faizsiz bankacılığın ilk uygulaması, Mısır'ın Mit Gamr bölgesinde Başkan Cemal Abdül Nasır döneminde var olan tüm bankaları kamulaştırmanın alternatif bir yolu olarak ortaya çıkan bir yanılısma oluşturmuştur. Risk sermayesi, Mısırlı çiftçilerin ticari ve tarımsal ihtiyaçlarını karşılamak için ortaklaşa sponsorluğa dayanan ve genellikle finans kurumlarının bir karışımı olan benzersiz bir model olarak ortaya çıkmaktadır. Model, bankacılık, ticari ortaklık, sigorta, leasing, takas ve faktoring gibi alt finansman yöntemlerini içeren bir yöntem olmuştur. (Özulucan ve Deran, 2009, s. 87).

Köy Sandığı uygulamasına benzer bir yapıya sahip katılım bankasının fikir babası Dr. Ahmed El-Naggar olmuştur. Ayrıca İngiliz yönetimi döneminde Hindistan'ın İslami bölgelerinde görülen bazı 'kooperatif bankacılığı' faaliyetleri, dünyadaki faizsiz finansmanın ilk örnekleri arasında yer almaktadır (Sümer ve Onan, 2016, s. 298).

Kral Faysal, 21. yüzyılın başlarında başlayan bu hareketi İslam'ın bilinçli ve daha modern yollarla yayıldığı ülkelerde uygulama fikrini ortaya atmıştır. Halihazırda dünya çapında 135 kurum finansman faaliyetlerini "faizsiz" yürütmektedir. Bu faizsiz bankacılık sistemine yakın ilgi göstermiş ve bu gelişime katılmaya çalışmıştır.

Avrupalıların faizsiz finans ekonomisine yıllar önce uygun buldukları bir isim, Müslüman Türk halkına çok da zarar vermeyen bir isim oldu. Buna Katılım Ekonomisi denilmiştir. Bu aşamada karşımıza "katılım ekonomisi" kavramı çıkmıştır. Ekonomiyi paylaşmanın temel ilkeleri: ahlak, adalet, ihsan ve dayanışma; Eylem, katılım ve ortaklık; Bunu enerjik ve üretken olarak nitelendirmiştir. Aynı zamanda katılım ekonomisi, girişimciliği, gelişimi, etkinliği ve verimliliği teşvik eden bir sistem olarak tanımlanmıştır (Hazıroğlu, 2015, s. 155).

2.3.2. Türkiye Tarihçesi

1984 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın yayımlanmış bildirimlerde bankacılık faaliyetlerinde teferruat olarak atfedilen kısımları düzenlenmiştir. Akabinde de çıkarılan farklı bildirimler ve revizyonlar neticesinde

bankacılık faaliyetlerinin yasa ve mevzuat alt yapısının eksik kısımları giderilmiştir (Eskici, 2007, s. 26).

Türkiye’de ise 1985 senesinde katılım bankacılığı faaliyetlerine göre Albaraka Türk Finans ve Faisal Finans Katılım Bankası kabullerine göre faaliyet veren ilk kurum olarak kabul görmektedir. Bu kurumları takiben 1989’de Kuveyt Türk, 1991’de Anadolu Finans Kurumu A.Ş, 1995’de İhlas Finans kurulmuştur. 2001 küresel krizinde Türkiye’deki bazı bankalarla beraber İhlas Finans da iflas etmiş ve kapatılmıştır. Türkiye’de 2000 ve 2001 yıllarında pasif krizlerden etkilenen 25 banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na (TMSF) devredilmiştir (Eskici, 2007, s. 27).

Bankacılık sisteminin mali ve operasyonel yapısının güçlendirilmesi ve sistemdeki etkinliğin ve rekabetin kalıcı hale getirilmesi amacıyla, Mayıs 2001’de BDDK “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı”nı yürürlüğe koymuştur. Ziraat Bankası 15.10.2014 tarih 6046 sayılı BDDK kararı ile, Halk Bankası ise 15.01.2015 tarih 6168 sayılı BDDK kararı ile katılım bankası kurma izinlerini almışlardır. Ziraat Katılım Bankası 2015 yılından itibaren, Vakıf Katılım Bankası A.Ş. 2016 yılından itibaren katılım bankacılığı sektöründe faaliyetlerine başlamıştır.

2.4. Katılım Bankacılığı Fon İşleyişi

2.4.1. Fon Kullandırma Yöntemleri

Murabaha: Murabaha, faizsiz bankacılıkta ticareti finanse etmenin en popüler ve en çok kullanılan yöntemi olmuştur. Türkiye, Kurumsal Finansman Desteği için bu ürünü kullanmaktadır. Bankanın emtiayı satıcıdan alıp müşteriye kendi kârını katarak satması şeklinde oluşmaktadır. Bu işlemde, emtianın fiziksel olarak mevcut olması gerekmekte ve özel finansman kurumunun mülkü satın aldıktan sonra satması gerekmektedir. Satılan malın bedeli tek seferde veya taksitle tahsil edilebilmektedir. Özel finans kurumu da tahsilatı sağlamak için müşteriden teyit isteyebilmektedir (Visser, 2009, s. 58).

Bir şirketin sermayesine doğrudan iştirak, ona ortak olmak anlamını taşımaktadır. Finansçı bir işletmeye sermaye koyup ortak olmakta ve kâr ile zararı paylaşmaktadır. Murabahada katılım bankası, müşterinin talep ettiği malları satın alarak satın alma fiyatına bazı maliyet ve kârları ekleyerek daha sonraki bir tarihte müşteriye satmaktadır (Shawish, 2014, s. 352-353).

Murabahada müşteri, maliyet ve kâr konusunda önceden tam olarak bilgilendirilmelidir. Murabaha yöntemi, muhakkak ki gerçek bir ekonomik faaliyetin finanse edilmesi, yani mali kaynakların zorunlu olarak üretim sürecine veya ticari işletmeye aktarılması anlamına gelmektedir (Tunç, 2010, s. 135). Bu süreç çok şeffaf olmaktadır. Öyle ki peşin fiyat, miktar, kalite, marka, model, teslim tarihi, satın alınacak ürünü tedarik eden firma gibi önemli detayları müşterinin firması tanımlayabilmektedir. Sipariş edilen malların tesliminden sonra, bankanın kârı, üzerinde anlaşılan para birimi ve vade tarihine göre eklenmekte ve müşteri firmaya borç yazılmaktadır (Shawish, 2014, s. 353).

Katılım bankaları tarafından yapılan murabaha işlemi, temelde kurumlar (kredili müşteriler) tarafından talep edilen her türlü mal, gayrimenkul veya hizmet bedelinin kurum adına satıcıya ödenmesi işlemidir. İşletme sermayesinin ihtiyaçlarını karşılayan bir tür olmuştur. Bu aktivite bireyler için geçerli olmuştur. Araba veya herhangi bir mal almak isteyen kişi, yukarıda belirtilen koşulların aynısına tabi olmaktadır. Bu, vadede satılan malların fiyatlarının bir toplamı olarak yapılmaktadır. Kredi geri ödemesinin güvenli bir şekilde devam ettirilmesi için katılım bankası kredibilitesi dahilinde müşteriden teminat talep edebilmektedir (Tunç, 2010, s. 135).

Bir şirketle kârlı işlemler yapabilmek için, katılım bankası tarafından o şirket için fon kullanımına bir limit ayrılmalıdır.

- Müşteri ile banka arasında fon kullanım limiti tahsis edilen bir sözleşme imzalanmaktadır.

- Katılım bankası, müşterinin ihtiyaç duyduğu bir emtia veya hizmeti satın almayı ve satın alma fiyatına eklenen kâr marjı ve müşteriye eklenen kâr marjı ile bir süre müşterisine satmayı taahhüt etmektedir.

- Müşteri ayrıca söz konusu emtia veya hizmeti bankasından satın almayı ve bu bedeli işlemin başında karşılaştırılan bedelden yine tek seferde veya taksitli olarak ödemeyi taahhüt etmektedir.

- Bankadan ek teminat talep edilerek müşteri taahhüdü artırılabilir.

- Müşteri, mal veya hizmetin niteliğini ve miktarını, nereden ve hangi fiyata satın alacağını banka ile sipariş vermektedir. Buna göre, bir murabaha anlaşmasının üç tarafı bulunmaktadır:

- Mal ya da hizmet talep eden müşteri
- Katılım bankası
- Satıcı veya üretici

Banka, müşterinin isteğine göre malları satın almakta ve mal bedelini satıcıya nakit olarak ödemektedir. Müşteri, emtiayı borçlu olarak bankadan satın almaktadır. Müşteri, mal bedelini (maliyet tutarı + banka karı) bankaya bir defaya mahsus veya kararlaştırılan süre boyunca taksitler halinde ödemektedir. Satın alınan malların mülkiyeti satıcıdan katılım bankasına geçmekte, ardından malların mülkiyeti bir ücret karşılığında müşteriye geçmektedir. Hizmet finansmanında acente işe alım ilkeleri geçerli olmaktadır. Günümüzde murabahanın bir şekli bulunmaktadır:

Klasik murabaha: Satıcının gerçek anlaşma ile satın aldığı malı, maliyetine belirli bir kâr ekleyerek satması halinde, alıcının bedelini peşin veya taksitle ödeyebileceği durum şeklinde oluşmaktadır. Bu tür murabahada taraflar satıcı ve alıcı olmak üzere iki kişi şeklinde olmaktadır. Bu tür murabahaların caiz olup olmadığı konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır (Al-Saidi, 2008, s. 69-70).

Geçerli klasik murabaha için belirli koşullar bulunmaktadır. Bu terimler şu şekilde sıralanmıştır;

- Satın alma fiyatı veya maliyeti belirlenmelidir. Murabahalı satışlarda müşteri ilk fiyatını veya malın maliyetini bilmek zorundadır. Çünkü bu tür sözleşmeler ilk fiyat üzerinden oluşturulmaktadır. İlk fiyat veya ilk maliyet bilinmediğinde, sözleşme, bu durum sözleşme panosunda netleştirilene kadar kötü olarak tutulmaktadır. Meclis bu şekilde feshedilirse sözleşme geçersiz olmaktadır.

- Kâr miktarı belli olmalıdır. İslam hukuku, satın alımlar için belirli bir kâr sınırı koymamaktadır. Bu nedenle müşteri, satın alma fiyatına veya maliyetine ne kadar kar eklendiğini bilmelidir. Çünkü kâr, satış fiyatının bir parçası olarak kabul edilmektedir.

- İlk bedel misliyyattan olmalıdır. Bulunan mallar çarşı ve pazarda birbirine benzemekte, tüccarlar ve anlaşmayı yapanlar çok mal olduğu için birimleri arasında çok fazla fark bulunmaktadır. Ölçü, ağırlık ve sayı ile işlenen mallar bu kategoriye girmektedir. Şayet ana bedel kıyemî ise -arsa gibi-; mal, elinde kıyemî mal

bulunmayana murabahalı olarak satılamamaktadır. Kıymeti ile de murabahalı olarak satılamamaktadır. Çünkü bedel kıyemî olduğundan ona biçilen değer tahmine dayanmaktadır. Tahminler ise farklılık göstermektedir. Böylece ana bedel meçhul kalmış durumuna düşmektedir.

Mudaraba: Bankacılık uygulaması yaygın olmasa da mudaraba, Müslüman toplumlar için ticari işlemlerde İslami ortaklığın en bilinen ve belki de en yaygın şekli olarak bilinmektedir. Bir tarafın işi, bilgisi ve deneyimi, diğer tarafın yalnızca sermaye yatırımı yoluyla yaptığı bir faaliyet şeklinde oluşmaktadır.

Mudarabanın uygulanması için gerekli olan şartlar aşağıda belirtilmiştir:

1. Anaparanın belli olması,
2. Anaparanın mudaribe (emek sahibi) teslimi,
3. Kâr payının belli olması yani hisse oranlarının işe başlamadan önce belirlenmesi,
4. Mudaribin payının kârdan verilmesi gerekmektedir (Al-Ansary, 2016, s. 26).

Bu ilişki aynı zamanda kâr ve zarar ortaklığı olarak da adlandırılabilir. Bu ortaklıkta taraflardan biri işini, bilgi birikimini, tecrübesini ortaya koymakta ve ayrıca iş yönetimini gerçekleştirmektedir. Bu tür sözleşmelerde finans kurumu tam sermaye ile buluşmakta ve müşteri tecrübesi ve çabaları ile ortaklığa katılmaktadır (Bafra, 2015, 5-7). Böyle bir sözleşmede İslami banka, önceden belirlenmiş bir kâr oranından kaynaklanabilecek riskleri en aza indirerek taahhüt riskini tamamen üstlenmektedir. Müşteri, ortaklıktaki yatırımların ve fonların kullanımıyla ilgili olarak İslami bankanın temsilcisi olarak hareket etmektedir. Tüzel kişiliğe sahip olan bu yöneticiye "Mudarip" denmektedir. Faaliyete sadece sermayesiyle katılan kişi veya kuruma Rab-ul-Mal (sahibi) denmektedir. Sahibinin yetkisi denetimle sınırlandırılmıştır (Jialali, 2006, s. 18).

İslam öncesi geleneklere dayanan spekülasyon, Avrupa'daki sınırlı ortaklık türüne benzeyen eski bir ticaret türü olmuştur. Taraflardan birinin sermayesi ve diğerinin istihdamı ile kurulan güvene dayalı bir ortaklık olan mudaraba, özel sektörün kredi ihtiyacını karşılamak için kurulan bir ortaklık şekli olmuştur. Spekülatif bir anlaşmada, finansör, parasını veya mülkünü onu yönetecek olan tarafa emanet etmektedir. Portföyler, yatırımcıya fonları önceden kararlaştırılmış bir hisse fiyatıyla işletmekten elde edilen kârın bir payını vermektedir. Girişimciliğin ödülü

olarak, kârın geri kalanını almaktadır. Her iki taraf da spekülâtif anlaşmada kârları paylaşmakta özgürdür, çünkü mutlak kâr miktarı baştan belirlenemez, ancak hisse fiyatı belirlenmektedir.

Katılım bankacılığında işbirliği uygulamasına baktığımızda iki halkalı bir spekülâtif süreç bulunmaktadır: İlk bölümü banka ve fon sahipleri oluşturmaktadır. Bankaya para yatıranlar, yani sermaye sahipleri, bu fonları yönetip kâr veya zararı sahipleriyle yani portföylerle paylaşmaktadırlar. İkinci halkayı ise bu sefer katılım bankasının sermaye sahibi, fon kullanan müşterinin ise mudarab olduğu aşama oluşturmaktadır (Jialali, 2006, s. 18).

Bankanın sermayenin sahibi olduğu bu ikinci döngüde de iki taraf bulunmaktadır:

- Katılım Bankası
- Müteşebbis

Başka bir deyişle banka, para yatıran müşterileri ile ilgili olarak denetçi, parayı kullanan müşterileri ile ilişkilerinde de sermaye sahibi konumunda olmaktadır. Kontrol konusu, bir mal, hizmet veya yatırımın gerçekleştirilmesidir ve proje hakkında yeterli bilgi, beceriye sahip olan tarafın katılımcı banka tarafından finanse edilmesini amaçlamaktadır. Gerçekleştirilecek ve finanse edilecek proje kesin bir proje olmalıdır. Faizsiz finansman ilkeleri, işin niteliği ve miktarı ile sözleşme şartlarında ciddi bir belirsizliği kabul etmemektedir. Her nokta açık ve öz olmalıdır. Mudaraba sözleşmesindeki fonun sahibi olarak banka, belirli proje için gerekli tüm fonları tahsis etmektedir. Müşterinin sermaye eklemesi beklenmemektedir. Ancak projeyi yakından takip edecek ve işi gerçekleştirecek olan taraf müşteri olmalıdır. Yönetim giderleri de müşteriye ödenmekte ve projeyi gerçekleştirmek için yapılan harcamalar proje kârından düşülmektedir. Denetçinin bu işlemin sonucundan alacağı pay, geçici olarak sözleşme ile orantılı olarak belirlenmektedir. Ancak kâr miktarı önceden mutlak bir rakam olarak belirlenmemektedir (Jialali, 2006, s. 18).

Mudarabaya konu işlemin tamamlanması sonucunda kâr elde edilmesi durumunda bu kâr iki taraf arasında paylaşılmaktadır. Spekülâtif bir işlemde kâr değil de zarar varsa, o zaman tüm zarar sermaye sahibi (banka) tarafından

üstlenilmektedir. Denetim otoritesinin ihmali sonucu bir zarar meydana gelirse, bankanın bu kaybı tazmin etmesi gerekebilmektedir. Aksi takdirde, cetvel sadece işini alamayacak ve herhangi bir ek maddi hasar görmeyecektir. Projeden elde edilen kârdan yönetim ücreti düşmektedir. Yönetim ücretleri, yönetim maliyetlerini, kâr yüzdesini veya her ikisi için hesaplanan tutarı içeren sabit bir tutar olarak belirlenebilmektedir. Uygulamada, portföy ücretleri yalnızca kârın yüzdesi olarak hesaplanmaktadır. Kârın paylaşım oranına göre sözleşmede belirtilmesi gerekmektedir. Mudaraba iki şekilde gerçekleşebilmektedir:

A) Sermaye Sahibi Banka - İşletme Sahibi - Birey: Banka, emekle çalışacak kişiye sermaye sağlayarak zarar veya kardan payını almaktadır.

B) Sermayeye sahip olan kişi - istihdama sahip olan banka: burada banka bireyin sermayesini almakta ve kurduğu yatırım alanlarına yatırım yapmaktadır. Zarar veya kârdan payını almaktadır. Kâr yoksa sermayenin sahibi sadece sermayesini almaktadır. Kayıp durumunda, sermaye sahibi zararı tam olarak karşılamalıdır.

Selem: Daha sonra teslim edilecek bir ürünün fiyatının önceden ödenmesi işlemi olarak tanımlanmaktadır. Para, kredi üzerinden nakit olarak yapılan sözleşmeler olmaktadır. Genellikle İran'daki üretimi finanse etmek için kullanılan bir yöntem olmuştur. Banka ileride üreteceği malları peşin ödeyerek satın almaktadır (Tabakoğlu, 2008, s. 305). Genellikle bir yıl süreli bu işlemde banka mülkü eline geçmeden satamamakta ve malın fiyatı piyasa fiyatını geçememektedir. Selem işleminde malın cinsi, özellikleri, miktarı, fiyatı ve teslim tarihi sözleşme sırasında belirtilmelidir. Selemde gelecekte üretilecek, henüz üretilmemiş mallar şimdiden satılmaktadır. Metayı üretmek için gereken fonlar aslında sağlanmaktadır.

Selem alım satım akdi olarak bilinmektedir. Bu yöntemde ileride teslim alınacak ürünün bedeli peşin ödenmektedir. Böylelikle satıcıya, o malı tedarik etmesi veya üretmesi için ön finansman sağlanılmaktadır. Satıcı, sözleşme konusu malı sözleşme tarihinde tam ve peşin olarak ödediği bedel karşılığında daha sonraki bir tarihte teslim etmeyi taahhüt etmektedir. Sözleşmede, malların özellikleri ve kalitesi ileride herhangi bir çatışmaya neden olmayacak şekilde açık ve net bir şekilde tanımlanmıştır. Sözleşmenin konusu altın, gümüş ve benzeri likit varlıklar olamamaktadır (Tabakoğlu, 2008, s. 305).

Katılım bankacılığı uygulamasında finansman yöntemi olarak kullanılmaktadır. Müşteri tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde banka, malları tedarik edecek ve bedelini peşin ödeyecek olan satıcıya sipariş vermektedir. Malları tedarik etmek için gereken sürenin sonunda banka, sözleşmeye dayalı bu malı müşterisine satmaktadır. Bankanın müşterisi olan alıcı, bu işlemde doğan borçlarını malın kendisine teslim edildiği anda veya daha sonraki bir dönemde bankasına ödemektedir. Girişimciler, siparişin şartlarını ilgilendiği bankaya bildirmekte ve bu malı tedarik etmesini istemektedir. Banka, tedarikçiyi malları tedarik etmesi için yönlendirmekte ve bedelini peşin ödemektedir. Mal sahibi, belirtilen süre içerisinde malı bankaya veya bankanın belirlediği kişiye teslim etmektedir. Girişimciler mülkün bedelini bankasına ödemektedir. Öte yandan, müşteri aslında gelecekte ihtiyaç duyacağı malları satın almakta ve her iki tarafa da herhangi bir fayda sağlamamaktadır. Selem katılım bankaları tarafından faizle kredi alma yolunu tıkamak için kullanılan bir mekanizma olmuştur. Bu işlemde bankalar belirli bir bedel üzerinden ipotek ederek teminat alabilmektedir (Şahin, 2007, s. 180).

Selem sürecinin temel özellikleri ve koşulları aşağıdaki gibidir (Tunç, 2010, s. 149):

- Sözleşmenin imzalanması sırasında satıcıya malları peşin ödeyerek, malı satın alan başka bir kişi veya kurumla bu malın bedelini ödeyecek herhangi bir borç ilişkisi olmadığını kanıtlamaktadır. Bu pozisyon, borcun borçla kapatılmaması ilkesi açısından gerekmektedir. Selem ayrıca, emtia satıcısının o emtiayı tedarik etmeye başladığı andan itibaren likidite sağlamasını sağlamaktadır. Mal bedelinin tam olarak ödenmemesi halinde, sözleşmenin asıl amacı yerine getirilmeyecektir. Bilim insanları, tam bedeli ödemenin barış sözleşmesinin bir şartı olduğunu kabul etmektedirler. Satıcı isterse bu ücretler birkaç gün sonra kabul edilebilmekte ancak şart olarak bu sözleşmeye dâhil edilememektedir.

- Selem süreci yalnızca nitelik ve nicelik açısından doğru bir şekilde tanımlanabilen öğeler için kullanılabilir. Değerli taşlar gibi tanımı ve değeri şüphe uyandıran ürünler bu işleme tabi tutulamaz. Çünkü her taşın ağırlığı, boyutu ve değeri farklılık göstermektedir.

- Belirli bir emtia, çiftlik ürünü veya ağaç gibi ürünler geçerli bir sözleşmeye tabi olamaz. Çünkü bu durumda bu ürün veya alan teslimattan önce imha

edilebilmektedir. Bu, teslimatı belirsiz hale getirmektedir. Bu kural, teslimatı belirsiz hale gelecek tüm ticari sözleşmeler için geçerli olmuştur.

- İşleme tabi tutulan ürünün kalitesi, gelecekte belirsizlikten kaynaklanan sorunların ortaya çıkmaması için sözleşmedeki tüm olası ayrıntılarda açıklanmalıdır.
- Aynı şekilde miktar konusu da açıkça tanımlanmalıdır.
- Teslimatın kesin yeri ve tarihi yazılmalıdır.
- Karşılıklı teslim edilecek iki tür mala sağlam bir model uygulanamamaktadır. Bu gibi durumlarda her iki ürünün de karşılıklı olarak aynı anda teslim edilmesi gerekmektedir.

İstisna: Arap dilinde "İstisna" kelimesi yapmak ve üretmek anlamına gelmektedir. İstisna, satıcı ile alıcı arasında bir şey üretmek için yapılan satış sözleşmesi şeklinde açıklanmaktadır. Sözleşmede belirtildiği şekilde bir malı temin etmek için yapılan işin derecesine göre bedelinin zamanında ödenmesi durumu ifade etmektedir. Bu, üretici ile bir şeyler yapmak için yapılan bir sipariş sözleşmesi, sözleşme veya anlaşma olmaktadır (Al-Zarka, 2012, s. 19-20). İstisna süreci ile selem süreci arasındaki fark; parayı peşin verme zorunluluğu bulunmamakta ve yine malların teslimi için belirli bir tarih bulunmamaktadır.

Bu yöntem genellikle yapımı uzun süren malların alım satımı için kullanılmaktadır (Tunç, 2010, s. 150). Hariç tutma sözleşmeleri de katılım bankaları tarafından kullanılan bir yöntem olmuştur. Banka, finansör olarak hareket etmekte ve malların bedelini, aşamalı ödeme yöntemine göre veya malların teslimi üzerine, müşterinin talimatı doğrultusunda önceden tedarikçisine ödemektedir. Süreç, malların düzenlenmesi ile başlamaktadır. Banka, sözleşme konusu malların farklı bir şekilde üretilmesinden veya sağlanmasından sorumlu olmaktadır. Mallar, müşterinin belirttiği spesifikasyonlarda satın alınmakta ve müşteriye anlaşılan fiyat üzerinden satılmaktadır (Tunç, 2010, s. 151).

Öte yandan muafiyet sözleşmesi genel olarak katılım bankasının inşaat ve üretim işlerinde yükleniciye iş için yaptığı ödemeyi içermekte ve fabrikanın bitmiş ürünü henüz mevcut olmayan bir fiyat, özellik ve kalitede tedarik etmekle sorumlu olduğu sözleşmeyi, diğer bir deyişle var olmayan bir ürünü ifade etmektedir. Burada bir bankanın müşterisinden aldığı fiyat ile ürüne ödediği fiyat arasındaki fark, bankanın kârı olmaktadır.

İstisnai sözleşme, inşaat işinden kaynaklanan riskler ile sözleşmede belirtilen özelliklerde üretilecek ürün gibi riskleri azaltmak için ya sözleşme ön koşul olarak yaptırılmakta ya da banka müşterisinin üretim sürecini denetlemek üzere atanması şeklinde gerçekleştirilmektedir. Ayrıca banka, üretim sürecini denetlemek için bağımsız bir denetçi atayabilmektedir. İstisna tutma aşamaları aşağıdaki gibidir;

- Müşteri, üretime konu olacak bir iş veya ürün geliştirmek veya üretmek için bankaya talepte bulunmaktadır.

- Banka, üreticinin üretilecek bir iş veya ürün geliştirmesini veya üretmesini istemektedir.

- Üretici, üretilecek bir iş veya ürün geliştirmekte veya kurmakta ve önceden belirlenmiş ödeme planına göre üretimin çeşitli aşamalarında ödemeleri bankadan tahsil etmektedir.

- Üretici, ürettiği işçilik veya malları bankaya teslim etmektedir.

- Banka, ürünü veya emtiayı müşteriye teslim etmektedir.

- Müşteri, işin veya üretilen malın bedelini tam olarak veya banka tarafından belirlenen ödeme planına göre ödemektedir.

2.4.2. Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankalarının yasal düzenlemelerin gerektirdiği asgari sermaye ile kurulmaları gerekmektedir. Asgari sermaye tutarı zaman zaman yasal düzenlemelerle güncellenmektedir. Ancak, bu bankaların müşterilerine sağladığı ana finansman kaynağı, tasarruf edenlerden elde edilen para olmuştur. Bankacılık Kanunu ayrıca fon toplama usul ve esaslarını düzenlemektedir. Buna göre, katılım bankaları iki tür fon toplayabilmektedir: 1 özel çek hesabı ve 2 katılma hesabı. Her iki hesap türünde biriken paraya katılım fonu denmektedir (Tunç, 2010, s. 190).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre özel cari hesap yöntemi olan Özel Çek Hesap; Katılım bankalarında açılabilen ve herhangi bir zamanda kısmen veya tamamen çekilebilen ve bunun karşılığında hesap sahibine iade yapılmayan fonlarla oluşturulan hesaplar anlamına gelmektedir. Bu tanıma göre özel çek hesapları, mevduat bankalarındaki vadesiz mevduata benzemektedir. Özel çek hesapları, temettü ödemesi olmayan bir tür mevduat olarak tanımlanabilmektedir. Bu hesaplar vadesiz mevduat olup, işlemlerinden kaynaklanan risk veya kazançların tamamı

katılım bankasına ait olmaktadır. Bu bakımdan, çek hesapları banka için bir tür ücretsiz kaynak olmuştur. Cari hesaplar genellikle ticari müşteriler tarafından günlük nakit akışlarını yönetmek ve/veya diğer bankacılık hizmetlerini ücretsiz veya düşük ücretlerle karşılamak için açılmaktadır. Bazı müşteriler paralarını belirli bir süre tutmak için birikimlerini çek hesaplarına yatırmayı ve istedikleri zaman çekmeyi tercih etmektedir (Şahin, 2007, s. 52).

Cari hesaplar Türk Lirası ve diğer konvertibl yabancı para birimleriyle açılabilir. Altın mevduat hesabı, çek hesabı olarak da açılabilir. Bu şekilde açılan hesapların hacmi de artmaktadır. Katılım bankaları tarafından toplanan fonların yaklaşık % 20'si özel çek hesaplarındaki fonlar olmuştur. Hesapların çekine ilişkin iki temel görüş bulunmaktadır; Karşılıksız güven ve borç vermek. Çek hesaplarını bir tür güven olarak ele alan bakış açısına göre, banka bu mevduatları müşterinin izni olmadan kullanamamaktadır. Bu hesapların diğer banka faaliyetlerinde kullanılması gerektiğinde hesap sahibinden izin alınması gerekmektedir. Borç verme fikrini savunanlar; çek hesaplarını, mevduat sahiplerinin bankaya getirdiği faizsiz bir borç türü olarak görmektedirler. Böylelikle banka hesap bakiyelerini mudilerden izin almadan istediği gibi kullanmaktadır. Ancak mudilere sermaye ödemekle yükümlü olmaktadır. Para kullanımını sırasında hasar oluşursa, hesap sahipleri etkilenmeyecektir. Cari hesap sahiplerine çek karnesi vermenin yanı sıra, hesabın durumuna göre çeşitli hizmetlerde ücretsiz olarak verilmektedir (Şahin, 2007, s. 52).

Cari hesaplar Türk Lirası, döviz veya kıymetli madenler üzerinden açılabilir. Çek hesabı açmak için minimum miktar bulunmamaktadır. Katılım bankaları cari hesaplarında birikmiş olan fonların tamamını kullanamazlar, toplanan fonlar üzerinden merkez bankası tarafından belirlenen oranda zorunlu karşılık ayırmaları gerekmektedir. Merkez bankası nezdinde açılan cari hesaplarda zorunlu karşılıklar Türk lirası cinsinden % 6, yabancı para cinsinden % 11 olmuştur. Bankalar bu oran için fonların bu kısmını bloke etmelidir (Ustaoglu, 2014, s. 45).

Katılma hesapları yöntemi: Birikimlerini kâr-zarar paylaşımı esasına göre değerlendirmek, yatırıma ve ticari faaliyetlere aktarmak isteyen kişi ve kurumlar katılma hesaplarını tercih etmektedir. Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlar tarafından kullanılması sonucu oluşan kâr veya zararın paylaşılması

sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş bir gelir ödemeyen ve hatta sermayenin geri ödemesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesap türüne katılma hesabı denmektedir. Katılma hesabının anapara finansal teminat içermemesi, bu hesapların bir tür risk sermayesi olarak adlandırılmasına neden olmaktadır. Bu aşamada, fon sahipleri hissedarlar olarak kabul edilmekte ve katkıda bulunan banka vali (sermayeyi yöneten organ) olmaktadır. Katılma hesapları döviz ve döviz cinsinden açılabilir. Ancak uygulamada müşterilerin fonları kullanma talepleri çoğunlukla Türk Lirası, ABD Doları ve Euro olduğundan bu üç para biriminde katılma hesabı açılmaktadır (Ustaoglu, 2014, s. 45)

2.5. Katılım Bankacılığı Avantajları

Katılım bankacılığının avantajları şu şekilde sıralanabilmektedir.

- Türkiye'ye para akışı, milli gelir seviyeleri ve finansal kaynaklar yüksek Körfez ülkeleri tarafından sağlanmaktadır.

- Katılım bankacılığı, Ortadoğu'da varlığını sürdüren petrol kaynakları bakımından zengin ülkeler arasında finansal ilişkileri, ortak çıkarları ve ticari hayatı harekete geçirmektedir.

- Biriken fonların reel sektöre aktarılmasını sağlamamaktadır. Bankaların bilançoları incelendiğinde, katılım bankacılığında kullanıcıya verilen nakdin biriken fonlara oranı yaklaşık % 90 olmuştur. Geleneksel bankacılıkta bu oran % 70 civarında olmaktadır. Bu durumda katılım bankacılığı hizmetlerinde biriken fonların büyük kısmının reel sektöre aktarıldığı ve hiçbir fonun faiz getirili finansal araçlara dönüştürülmediği görülmektedir (Doğan, 2008, s. 44).

- Katılım bankaları, faturalı mal ve hizmet alımlarını taksitle finanse ederken, işletmelerin finansal mekanizmalarını ayarlamaktadır. Başka bir konvansiyonel bankada sıkı bir şekilde kullanılan faizli türev kredilendirme yöntemlerinde, kredili cari hesap ve kredili mevduat yöntemlerinde kullanıcılar faturasız alacaklandırılmakta ve bu sayede kullandığı kredide kuruma özgürlük tanınmaktadır. Firmalar, bankanın sağladığı finansmanı özgürce kullanıp hedeflerinin dışındaki alanlara yönlendirebilmektedirler.

- Katılım bankaları hizmetlerinden gelen fonlar proje kapsamında taksitlere bölüldüğünde, iş üzerinden takibi kolay olmaktadır. Bu durumda şirketler, bilanço

süreçlerinde ilgili mali tablolarda gösterildikleri için daha az işletme yükü taşımaktadırlar.

- Geleneksel bankacılık hizmetlerinden farklı olarak, katılım bankacılık hizmetleri kriz operasyonları sırasında kredi çekme adımlarını uygulamamaktadır. Böylelikle ülkemizde istihdamın% 90'ını oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal krizlerde ortaya çıkabilecek riskleri azaltması sağlanmaktadır.

- Katılım bankacılığı hizmetleri, müşterilerin kredileri geri ödemekte güçlüklerle karşılaştıklarında krediyi takip etmenin yolunu açarak reel sektöre fon sağladığından, diğer bankacılık sektörüne kıyasla müşterilerine daha etik davranış göstererek 90 günlük kredi takibi süresinin uzatılması açısından daha esnek olabilmektedir. (Sümer ve Onan, 2016, s. 305).

2.6. Katılım Bankacılığı Dezavantajları

Katılım bankacılığının mevduat müşterilerine sürekli faiz vaat edememesi, müşteriler için belirsizlik oluşturmaktadır. Katılım bankacılığı hizmetlerinde taksitlendirme yöntemine göre nakit yapılmaktadır. Taksitte bir kazanç ve bir varlık bulunmaktadır. Bankanın uzun vadeli kredilerden uzun süre kâr elde edebildiği kaydedilmiştir. Bankanın kazandığı kârın belli bir yüzdesi müşterilerinin hesaplarına kâr olarak aktarılmaktadır. Bu nedenle, katılım bankalarının müşterilerine dağıttıkları kâr, kısmen de olsa, diğer bankaların müşterilerine dağıttıkları kârlardan daha az olmaktadır. Katılım bankalarının kâr paylarını uzun vadede artırarak değiştirebilmeleri müşteri açısından sakıncalı olabilmektedir. Bu durumun temel nedeni, diğer bankaların taksitli kredilere göre daha kısa sürede faiz toplanabileceği kredili mevduat hesabı gibi kredi finansman yöntemlerine sahip olmasıdır. Bu pozisyonun yanı sıra, kaynaklarını devlet tahvili gibi yatırım araçlarına yönlendirmek, müşterilerin daha yüksek faiz oranlarına dönüşmesini de sağlamaktadır (Sümer ve Onan, 2016, s. 305).

2.7. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarına aşağıda yer verilecek olup sermaye yapıları ve kuruluşları ile ilgili kısaca bilgi verilecektir.

2.7.1. Albarakatürk Katılım Bankası: Albaraka Türk Katılım Bankası olarak, Türkiye’de faizsiz bankacılığa öncülük ederek 1984’te kurulmuştur ve 1985’te aktif olarak hizmet vermeye başlamıştır. Ortadoğu’nun güçlü sermaye gruplarından

olan Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ile Türk ekonomisine yarım yüzyıldan fazla hizmet veren yerli bir sanayi grubunun öncülüğünde kurulan bir katılım bankası olarak, Türkiye'deki faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na uygun olarak sürdürmektedir. 30.06.2019 tarihi itibariyle ortaklık yapısında; yabancı ortakların payı %65,99, yerli ortakların payı %8,77, halka açık olan pay ise %25,23 olmuştur (www.albarakatürk.com.tr).

2.7.2. Türkiye Finans Katılım Bankası: The National Commercial Bank'ın %67,03'lük hissesiyle ana ortağı olduğu Türkiye Finans Katılım Bankası, Türkiye'nin 2005 yılından bu yana güçlü sermaye yapısı ve vizyonu ile faaliyet gösteren köklü katılım bankalarından birisi olmuştur.. Türkiye Finans; %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olarak 1991 yılında kurulan Anadolu Finans ile 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu adıyla katılım bankacılığı hizmeti sunan Family Finans'ın 2005 yılında güçlerini birleştirmesiyle kurulmuştur. Birleşmeyi takiben yeni ve güçlü bir kurumsal kimliğe kavuşan banka, hedef kitlesi giderek genişleyen katılım bankacılığına yeni bir soluk getirmiştir. 2008 yılında, The National Commercial Bank (NCB) tarafından çoğunluk hissesi satın alınan Türkiye Finans Katılım Bankası, bu tarihten sonra değişim ve atılım dönemine girmiştir. 5 ülkede yatırımları bulunan, Suudi Arabistan'ın ilk ve en büyük bankası The National Commercial Bank'ın (NCB) yüzde 67.03 hisse ile hâkim ortağı olduğu Türkiye Finans Katılım Bankası, katılım bankacılığı sektörünün öncü oyuncularında yer almaktadır (www.turkiyefinans.com.tr).

2.7.3. Kuveyttürk Katılım Bankası: Kuveyt Türk'ün temelleri, Kuveyt merkezli Kuwait Finance House'un 1989 yılında Türkiye pazarına girmesiyle atılmıştır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 28 Şubat 1989 tarihli izniyle ve "Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş." unvanıyla, 31 Mart 1989 tarihinde Özel Finans Kurumu statüsünde faaliyete başlayan Banka, 1999 yılından itibaren diğer özel finans kurumlarıyla beraber 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olarak hizmet vermeye başlamış, 2006 yılında ise halen kullanmakta olduğu Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. (Kuveyt Türk) adını almıştır (www.kuveytturk.com.tr).

Banka'nın hisselerinin %62,24'ü Kuveyt Finans Kurumu'na, %18,72'si Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kuruluşu'na, %9'u İslâm Kalkınma Bankası'na, geriye kalan %1,04'lük kısmı ise diğer gerçek ve

tüzel kişilere aittir. 2019 yılı itibariyle 104 milyar 439 milyon TL aktif büyüklükle katılım finans kuruluşları arasında ilk sırada yer almıştır (www.kuveytturk.com.tr).

2.7.4. Ziraat Katılım Bankası: Ziraat Katılım Bankası; tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675.000.000 -TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 15/10/2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 10/10/2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuş, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 14/05/2015 tarih ve 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12/05/2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır. 2018 Yılı Olağanüstü Genel Kurul toplantısında alınan karara istinaden banka katılım sermayesini 1.750.000.000 TL'ye yükseltmiştir (www.ziraatkatilim.com.tr).

2.7.5. Vakıf Katılım Bankası: Vakıf Katılım Bankası A.Ş.; tamamı T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-1 Sani (II.Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-1 Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-1 Sani Bin Abdulhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı tarafından ödenmiş 805.000.000.- TL sermayesi ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuş, 17.02.2016 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan faaliyet izni almıştır (www.vakifkatilim.com.tr).

2.7.6. Türkiye Emlak Katılım Bankası: Milli mücadele yıllarının ardından, 1926'da Mustafa Kemal Atatürk'ün imzasıyla Emlak ve Eytam Bankası olarak kurulmuştur. Yıllar içerisinde değişen ülke ihtiyaçları sebebiyle birçok kez isim değişikliğine giden banka, Emlak ve Eytam Bankası olarak çıktığı yola, sırasıyla Türkiye Emlak Kredi Bankası, Tek Bank ve son olarak Türkiye Emlak Bankası isimleriyle devam etmiştir. Bugün Türkiye'nin en genç katılım bankası olarak BDDK'dan faaliyet izni almıştır. Bankanın mevcut sermayesi 750 milyon TL olup, %100'ü Hazine ve Maliye Bakanlığı'na aittir (www.emlakkatilim.com.tr).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMU DESTEKLERİNİN KATILIM BANKALARI ARACILIĞIYLA VERİLMESİNİN TOPLUMSAL ALGISI, TRB1 BÖLGESİ ÜZERİNE UYGULAMA ÇALIŞMASI

3.1. Araştırmanın Amacı

Katılım bankacılığı son zamanlarda oldukça yaygın hale gelen, sunmuş olduğu ürünler ile toplumlar tarafından sıklıkla başvuru ve her geçen gün daha fazla müşteriye ulaşarak gelişimini sürdüren bir bankacılık türü haline gelmiştir. Bu çalışmada materyal olarak birincil verilerden yararlanılmış ve alan taraması yönteminden anket uygulaması yoluyla, TRB1 bölgesinde yaşayan KOBİ yöneticilerinin, kamu desteklerinin katılım bankacılığı aracılığıyla verilmesi hakkındaki algılarını belirlemek amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada yer alan anket soruları ile TRB1 bölgesinde ikamet eden KOBİ yöneticilerinin katılım bankacılık sistemi ve kamu destekleri hakkındaki bilgi düzeyi, katılım bankacılığı ile ilgili ilişki durumları ve kamu desteklerinin katılım bankacılığı aracılığıyla verilmesi durumunda kullanım durumları belirlenmiştir. Bu çalışma kapsamında anket yöntemi titizlikle uygulanmıştır. Bu bağlamda, çalışma 2 bölümden meydana gelmekte ve anket soruları kapalı uçlu olarak oluşturulmuştur. Çalışmanın birinci bölümünde KOBİ yöneticilerinin profili tespit edilmiş ve KOBİ yöneticilerine demografik özellikteki sorular yönlendirilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise likert tipi beşli ölçek kullanılmıştır.

Bu çalışmanın evrenini TRB1 Bölgesini kapsayan Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerindeki KOBİ yöneticileri oluşturmaktadır. TRB1 bölgesinin toplam KOBİ sayısının 49.419 (27.550 + 14.997 + 4.572 + 2300) olduğu bilinmektedir. Çalışmanın güvenilirliğini arttıracak örneklem büyüklüğü 400 kişi olarak alınarak, hangi il için kaç anket uygulanacağı tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışmada 392 anketten sonuç alınmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla proje ekibi sahada bizzat yer alarak anket soruları yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Analizler SPSS 21. programı ile yapılmıştır ve %95 güven düzeyinde çalışılmıştır.

Kategorik değişkenler için frekans ve yüzde; ifadeler için frekans ve yüzde ile ortalama değerleri hesaplanmıştır.

Analizlerimizde Mann Whitney testi, Kruskal Wallis testi, Faktör analizi, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett testi kullanılmıştır. İfadelere ait katılım düzeylerinin 2 gruplu değişkenlere göre farklılık gösterme durumu Mann Whitney testi ile 3 ve daha fazla gruplu değişkenlere göre farklılık gösterme durumu Kruskal Wallis testi ile incelenmiştir.

3.3. Literatür Taraması

Arslan (2018) çalışmasında kamunun katılım bankacılığına girmesiyle oluşacak muhtemel etkileri incelemiştir. Çalışmada, Türkiye’de kamu bankalarının katılım bankacılık sektörüne dâhil olmasıyla hem katılım bankacılığına hem de Türkiye ekonomisine olası pozitif ve negatif etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada, küresel ekonomide ve Türkiye’de katılım bankacılığının doğuşu ve büyümesiyle alakalı bilgiler arz edilmiş, katılım bankacılık sistemi ile mevduat bankacılık sistemi arasındaki farklılıklar ile birlikte avantajlı ve dezavantajlı yönleri ve katılım bankacılığında kullanılan fon kullandırma ve toplama faaliyetleri incelenmiştir. Türkiye’de katılım bankalarının üst yönetim mercilerinde görev yapmakla sorumlu yöneticilerin konu ile ilgili olarak araştırmanın amacı doğrultusunda fikirlerine başvurularak beş adet açık uçlu soru yöneltilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçta, Türkiye’de katılım bankacılığının devamlı artmasına rağmen pazar payının yeterli seviyede olmadığı belirlenmiştir.

Solmaz (2014) çalışmasında küçük ve orta büyüklükteki işletmelere sağlanan kamu desteklerinin etkinliğini, KOSGEB Diyarbakır örneği uygulaması ile incelemiştir. Çalışmada, kamu destekleri kapsamında KOBİ’lere kaynak sağlayacak yöntem şeması meydana getirmek, KOBİ’lerin oluşturulan desteklerden daha fazla faydalanabilmeleri için bir takım öneriler amaçlanmıştır. Bu çalışmayla birlikte, Türkiye’de KOBİ’ler üzerine oluşturulan kararlarda kamu kurumlarının KOBİ’lerin geliştirilmesi ve desteklenmesinde üstlenecekleri görevler ortaya konabilmiştir. Elde edilen sonuçlar ışığında; KOBİ’lere ayrılan desteklerde büyük düzeyde artış olduğu, KOBİ’lere sağlanan desteklerde KOSGEB desteklerinin önemli bir rol

üstlendiği görülmüştür. Aynı zamanda KOBİ'lerin sağlanan destekler ile alakalı yeterli seviyede bilgi sahibi olmadığı saptanmıştır.

Tekşen (2020) çalışmasında TMS 20 standardındaki devlet teşvikleri ile Türkiye'de yeni teşvik sisteminde yatırıma sağlanan destekleri, muhasebe ve vergi açısından incelemiştir. Çalışmada, işletmelerin olası kamu desteklerinden yararlanması halinde raporlama ve muhasebeleştirilmenin yapılma durumu incelenmiştir. Çalışmada, yatırıma sağlanan destekler ve TMS 20 standardındaki kamu desteklerinin muhasebeleştirilmesi örnekler ile birlikte gösterilmiştir.

Taş (2016) çalışmasında teknoloji odaklı girişimcilere yönelik kamu destekleri ve Türkiye'de teknogirişim sermayesi desteğini analiz etmiştir. Bu çalışmada, ulusal ve uluslararası düzeyde hayata geçirilen destek programları incelenerek Türkiye'deki aktif yapı ortaya çıkarılmak, çalışma sonuçları ele alınarak oluşan sonuçlara ilişkin değerlendirmeler ve öneriler sunulmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'de ve diğer ülkelerde teknoloji odaklı girişimlere uygulanan kamu destekleri incelenmiş ve Teknogirişim Sermayesi Desteği detaylı bir biçimde analiz edilerek desteklerin daha verimli hale getirilmesi konusunda önerilerde bulunulmuştur. Çalışmada, bu alanda Türkiye'de uygulanan desteklerin, gelişmiş ülkelerdeki destekler ile benzerlikler taşıdığı belirlenmiştir. Aynı zamanda Teknogirişim Sermayesi Desteğinin uygulamada daha verimli olabilmesi için gerekli merciler tarafından takip edilmesi ve benzer amaçlar üzerine çalışan programların organizasyonlarının sağlam yürütülmesi hususunda farklı kamu kurumları tarafından desteklenmesi gerektiği sonuçları elde edilmiştir.

Toraman, Ata ve Buğan (2015) çalışmasında İslami bankacılık faaliyetlerine yönelik müşteri algısı üzerine bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada, anket uygulaması kullanılarak banka müşterilerinin ve potansiyel müşterilerin katılım bankacılık faaliyetleri hakkındaki algısı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, müşterilerin katılım bankacılık sistemi hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadığı ve potansiyel müşterilerin de bilgi düzeyinin yeterli düzeyde olmadığı anlaşılmıştır.

Ergeç, Kaytancı ve Toprak (2014) çalışmasında katılım bankası müşterilerinin bankacılık sistemi kullanım tercihlerini, mevduat bankaları için İslami bankacılık penceresinden incelemiştir. Çalışmada, Türkiye'de mevduat bankalarının, katılım bankacılık faaliyetlerini kullanmaları halinde, katılım banka müşterilerinin

tercihlerindeki yaklaşım incelenmek istenmiştir. Eskişehir’de yapılan ve 500 kişilik katılım banka müşterilerini kapsayan araştırma sonucuna göre, katılım banka faaliyetlerinin mevduat bankaları tarafından yapılması durumunda katılım banka müşterilerinin mevduat bankalarına yüksek oranda destek sunacağı gözlemlenmiştir.

3.4. Bulgular ve Yorumlar

KOBİ Yöneticilerine ait demografik değişkenler tablo 3.1’de belirtilmektedir.

Tablo 3.1: KOBİ Yöneticilerine Ait Demografik Değişkenler

		n	%
İl	Malatya	217	55,4
	Elazığ	119	30,4
	Bingöl	37	9,4
	Tunceli	19	4,8
Cinsiyet?	erkek	343	87,5
	kadın	49	12,5
Medeni durum?	bekar	71	18,1
	evli	321	81,9
Yaş?	20 ve altı	19	4,8
	21-30	103	26,3
	31-40	165	42,1
	41-50	76	19,4
	50 ve üzeri	29	7,4
Gelir düzeyi?	2000 ve altı	37	9,4
	2001-4000	115	29,3
	4001-6000	188	48,0
	6000 ve üzeri	52	13,3
Eğitim düzeyi?	ilköğretim	94	24,0
	lise	156	39,8
	önlisans	56	14,3
	lisans	67	17,1
Çalışılan banka türü?	lisansüstü	19	4,8
	Mevduat bankası	246	62,8
	Katılım bankası	19	4,8
	Her ikisi	25	6,4
	Banka kullanmıyorum	102	26,0

KOBİ yöneticilerinden ankete Malatya’dan katılmış olanların oranı %55,4; erkeklerin oranı %87,5; evli olanların oranı %81,9; 31-40 yaş arası olanların oranı %42,1; geliri 4001-6000 TL arası olanların oranı %48,0; lise mezunu olanların oranı %39,8; mevduat bankası ile çalışanların oranı %62,8’dir.

KOBİ yöneticilerinden mevduat bankası ile çalışanların oranı %62,8; katılım bankası ile çalışanların oranı %4,8; her iki banka ile çalışanların oranı %6,4; banka kullanmayanların sayısı ise %26,0 olarak görülmektedir.

Tablo 3.2: KOBİ Yöneticilerinin Kamu Desteklerinden Faydalanma Durumu

		n	%
Kamu desteklerinden faydalandınız mı?	evet	15	3,8
	hayır	377	96,2
Yanda yer alan kamu desteklerinden hangisi veya hangilerinden faydalandınız?	Genel Destek Programı	9	2,3
	Girişimcilik Destek Programı	3	,8
	İşletme Geliştirme Destek Programı	2	,5
	İş Birliği Destek Programı	1	,3
	KOBİ Proje Destek Programı	7	1,8
	Yurtdışı Pazar Destek Programı	1	,3

KOBİ yöneticilerinden kamu desteklerinden faydalanmış olanların oranı %3,8; Genel Destek Programından yararlanmış olanların oranı %2,3'tür.

Tablo 3.3: İfadelere Ait Betimsel İstatistikler

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim.	113	28,8	76	19,4	52	13,3	74	18,9	77	19,6	2,81
Kamu desteklerini yeterli görüyorum.	61	15,6	77	19,6	82	20,9	110	28,1	62	15,8	3,09
Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum.	103	26,3	77	19,6	75	19,1	86	21,9	51	13,0	2,76
Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum.	44	11,2	64	16,3	92	23,5	114	29,1	78	19,9	3,30
Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir.	18	4,6	25	6,4	81	20,7	161	41,1	107	27,3	3,80
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım.	25	6,4	26	6,6	79	20,2	148	37,8	114	29,1	3,77
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar.	19	4,8	32	8,2	79	20,2	155	39,5	107	27,3	3,76

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı	25	6,4	25	6,4	82	20,9	158	40,3	102	26,0	3,73
katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar.											
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır.	25	6,4	36	9,2	54	13,8	146	37,2	131	33,4	3,82
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.	20	5,1	32	8,2	73	18,6	139	35,5	128	32,7	3,82
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar.	22	5,6	27	6,9	89	22,7	137	34,9	117	29,8	3,77
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır.	22	5,6	29	7,4	69	17,6	157	40,1	115	29,3	3,80
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.	22	5,6	30	7,7	72	18,4	135	34,4	133	33,9	3,83
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.	23	5,9	30	7,7	83	21,2	136	34,7	120	30,6	3,77
Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.	135	34,4	129	32,9	61	15,6	29	7,4	38	9,7	2,25

Katılım düzeyi en fazla olan ifadeler;

- Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.
- Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.
- Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır.

Katılım düzeyi en az olan ifadeler;

- Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.
- Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum.
- Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim.

Çalışmada analizler belirlenirken istatistiki analiz türlerinden faktör analizine başvurulmuştur. Yapılan faktör analizi aşağıda paylaşılmıştır.

Faktör analizinde 15 soruyu kapsayan 15x15'lik bir korelasyon matrisi oluşturularak faktör analizi uygulaması başlatılmıştır. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla da verilmesinin hangi değişkenlerle etkilendiği incelenmeye çalışılmıştır. Dağılım tablo 3.4'te gösterilmiş ve faktörlerin, 3 ana gruba göre dağılımı anlaşılmıştır.

Tablo 3.4: Faktör Analizi İle Açıklanan Toplam Varyans

Bileşenler	Başlangıç Öz değerleri			Çıkarılmış Kareli Yüklerin Toplamı			Döndürülmüş Kareli Yüklerin Toplamı		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	8.611	57.405	57.405	8.611	57.405	57.405	8.498	56.651	56.651
2	2.178	14.519	71.924	2.178	14.519	71.924	2.291	15.273	71.924
3	.679	4.523	76.448						
4	.485	3.237	79.684						
5	.431	2.875	82.559						
6	.415	2.769	85.328						
7	.366	2.439	87.767						
8	.317	2.112	89.879						
9	.269	1.796	91.675						
10	.259	1.727	93.402						
11	.237	1.582	94.985						
12	.209	1.395	96.380						
13	.201	1.342	97.721						
14	.189	1.261	98.982						
15	.153	1.018	100.000						

Tablo incelendiğinde birinci faktör toplam içinde 8.611 değere, %57.405 varyansa sahip olduğu ve ikinci faktör toplam içinde 2.178 değere, %14.519 varyansa sahip olduğu görülmüştür. Belirlenen faktörlerin bileşenlere göre dağılımı tablo 3.5’te verilmiştir.

Tablo 3.5: Bileşenlerin Faktör Dağılımı

	Faktörler	
	1	2
Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim.	.116	.841
Kamu desteklerini yeterli görüyorum.	.212	.848
Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum.	.201	.825
Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum.	.603	.155
Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir.	.847	-.032
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım.	.876	-.010
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar.	.878	-.080
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar.	.878	-.034
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır.	.824	-.054
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.	.879	-.110
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar.	.873	-.028
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır.	.873	-.043
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.	.886	-.044
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.	.876	-.082
Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.	-.770	.113

Tablodan da anlaşılacağı üzere değişkenler iki faktöre göre oluşmuştur ve birinci faktörde on iki değişkenin bulunduğu ikinci faktörde ise üç değişkenin bulunduğu anlaşılmıştır.

Örnek büyüklüğündeki yeterliliğinin uygun olup olmadığını anlamak için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılarak tablo 3.6'da gösterilmiştir.

Tablo 3.6: KMO ve Bartlett's Testleri

Kaiser-Meyer-Olkin Örnek Yeterliliği Testi		.954
Bartlett's Testi	Yakaşık Ki Kare	4955.731
	df	105
	Sig.	0.000

KMO testinin 0.5'ten büyük olması gerekmektedir. KMO=0.954 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen KMO değeri mükemmel olarak kabul edilmektedir. Örneklemenin istenen büyüklüğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Faktör analizi yapılırken varimax yönteminden yararlanılmıştır. Ayrıca Bartlett testinin sıfır olarak çıkması gerekmektedir. Yapılan Bartlett testi sonucunun sıfır olduğu görülmekte ve değişkenler arasında ilişki olduğu dolayısıyla sonucun anlamlı olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan faktör analizi sonucunda iki faktör elde edilmiştir. Birinci faktör kamu destekleri hakkında bilgi düzeyi ve ikinci faktör katılım bankaları aracılığıyla verilme durumu, başlıkları kullanılmıştır.

Çalışmada ayrıca ifadelerle ait katılımın anketin yapıldığı il, gelir düzeyi, yaş, çalışılan banka türü ve kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre değerlendirilmesi Mann Whitney testi ve Kruskal Wallis testi ile incelenerek yapılan analizler aşağıda paylaşılmıştır.

Tablo 3.7: İfadelere Ait Katılımın, Anketin Yapıldığı İl Açısından İncelenmesi

	Anketin yapıldığı il								X2	p
	Malatya		Elazığ		Bingöl		Tunceli			
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma		
Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim.	2,91	1,54	2,57	1,49	2,81	1,41	3,16	1,38	4,969	,174
Kamu desteklerini yeterli görüyorum.	3,04	1,34	3,13	1,30	3,24	1,23	3,05	1,35	0,909	,823
Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum.	2,79	1,36	2,68	1,41	2,89	1,52	2,58	1,43	1,157	,763
Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum.	3,30	1,23	3,43	1,25	3,59	1,28	1,89	1,05	24,312	,000*
Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir.	3,81	0,98	3,89	0,90	4,30	0,91	2,16	1,50	32,480	,000*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım.	3,71	1,01	3,94	1,04	4,46	0,93	1,89	1,37	50,917	,000*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar.	3,71	1,01	3,92	1,03	4,32	0,91	2,21	1,23	41,480	,000*

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarım 1 katılım bankalarında n yana kullanmamı sağlar.	3,66	1,02	3,97	1,03	4,27	0,90	2,00	1,25	48,185	,000*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır.	3,73	1,07	4,08	1,15	4,41	0,86	2,05	1,27	49,441	,000*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.	3,73	1,02	4,08	1,03	4,49	0,87	1,95	1,22	57,947	,000*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar.	3,71	1,05	3,95	1,04	4,32	0,91	2,21	1,32	39,035	,000*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır.	3,74	1,07	4,03	0,98	4,22	0,89	2,21	1,27	36,856	,000*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa	3,79	1,09	4,10	0,94	4,27	0,90	1,84	1,30	43,128	,000*

gelişimine
katkı sağlar.

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.	3,70	1,09	4,07	0,98	4,16	0,87	1,89	1,24	44,085	,000*
---	------	------	------	------	------	------	------	------	--------	-------

Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemeli dir.	2,17	1,18	2,23	1,24	1,81	1,08	4,21	1,18	35,426	,000*
---	------	------	------	------	------	------	------	------	--------	-------

*p<0,05

İfadelere Ait Katılımın, Anketin Yapıldığı İl Açısından İncelenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

“Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Buna göre ankete Bingöl’den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli’den katılmış olanlarda en azdır.

“Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Buna göre ankete Bingöl’den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli’den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanım” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Buna göre ankete Bingöl’den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli’den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar.” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Buna göre ankete Bingöl’den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli’den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar.” ifadesine katılım anketin yapıldığı

ile göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ankete Bingöl'den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli'den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır.” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ankete Bingöl'den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli'den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ankete Bingöl'den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli'den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar.” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ankete Bingöl'den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli'den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır.” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ankete Bingöl'den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli'den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ankete Bingöl'den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli'den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ankete Bingöl'den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Tunceli'den katılmış olanlarda en azdır.

“Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.” ifadesine katılım anketin yapıldığı ile göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre ankete Tunceli'den katılmış olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken Bingöl'den katılmış olanlarda en azdır.

Tablo 3.8: İfadelere Ait Katılımın, Gelir Düzeyi Açısından İncelenmesi

	Gelir düzeyiniz?								X2	p
	2000 ve altı		2001-4000		4001-6000		6000 ve üzeri			
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma		
Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim.	2,30	1,29	2,67	1,53	2,88	1,49	3,23	1,60	8,779	,032*
Kamu desteklerini yeterli görüyorum.	2,81	1,17	2,93	1,28	3,20	1,32	3,25	1,43	5,986	,112
Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum.	2,46	1,30	2,65	1,32	2,83	1,38	2,94	1,59	3,561	,313
Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum.	3,30	1,33	3,26	1,19	3,43	1,21	2,94	1,53	4,690	,196
Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir.	3,65	1,16	3,72	1,00	3,86	1,04	3,88	1,17	3,738	,291
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım.	3,68	1,18	3,67	1,06	3,87	1,09	3,65	1,37	4,181	,243
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar.	3,54	1,17	3,70	1,06	3,85	1,02	3,75	1,31	3,284	,350
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi	3,73	1,22	3,64	1,06	3,82	1,05	3,62	1,33	2,891	,409

tasarruflarımı katılım bankalarında n yana kullanmamı sağlar.											
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır.	3,51	1,24	3,80	1,19	3,90	1,10	3,79	1,36	3,711	,294	
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.	3,62	1,21	3,71	1,03	3,95	1,10	3,77	1,32	6,532	,088	
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar.	3,70	1,22	3,68	1,02	3,86	1,14	3,67	1,18	3,652	,302	
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır.	3,68	1,20	3,70	1,08	3,85	1,07	3,94	1,24	4,793	,188	
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.	3,62	1,28	3,77	1,12	3,92	1,11	3,83	1,23	2,894	,408	
Kamu desteklerinin katılım bankaları	3,62	1,30	3,62	1,10	3,92	1,09	3,63	1,24	7,923	,048*	

aracılığıyla
verilmesi
bankacılık
sektörüne
yeni bir
boyut
kazandırır.

Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelid ir.	2,54	1,43	2,26	1,19	2,15	1,22	2,37	1,48	2,6 33	,4 52
---	------	------	------	------	------	------	------	------	-----------	----------

***p<0,05**

İfadelere Ait Katılımın, Gelir Düzeyi Açısından İncelenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

“Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim” ifadesine katılım gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre geliri 6000 TL ve üzeri olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken gelir azaldıkça katılım da azalmaktadır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır” ifadesine katılım gelir düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre geliri 4001-6000 TL arası olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken 4000 TL ve altı olanlarda en azdır.

Tablo 3.9: İfadelere Ait Katılımın, Yaş Açısından İncelenmesi

	Yaşınız?										X2	p
	20 ve altı		21-30		31-40		41-50		50 ve üzeri			
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma		
Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim.	2,84	1,50	3,03	1,57	2,95	1,51	2,54	1,41	1,93	1,31	15,785	,003*
Kamu desteklerini yeterli görüyorum.	2,42	1,30	3,26	1,35	3,18	1,29	2,86	1,25	3,03	1,35	9,816	,044*
Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum.	1,79	0,98	2,72	1,50	2,93	1,33	2,63	1,30	2,86	1,51	12,760	,013*
Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum.	2,42	1,35	3,08	1,28	3,30	1,26	3,46	1,15	4,24	0,95	28,869	,000*
Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir.	3,11	1,52	3,83	1,10	3,81	0,99	3,79	1,04	4,17	0,76	7,273	,122
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım.	3,00	1,60	3,70	1,13	3,79	1,10	3,78	1,11	4,31	0,71	11,299	,023*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar.	3,05	1,54	3,85	1,07	3,76	1,06	3,74	1,08	4,00	0,85	5,500	,240
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar.	2,68	1,45	3,72	1,13	3,74	1,07	3,80	1,03	4,24	0,74	16,169	,003*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır.	2,84	1,50	3,88	1,17	3,81	1,10	3,97	1,18	3,93	1,13	12,116	,017*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.	3,11	1,59	3,83	1,18	3,82	1,07	3,88	1,11	4,14	0,79	5,269	,261
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar.	2,84	1,42	3,84	1,08	3,77	1,11	3,67	1,10	4,31	0,71	16,540	,002*

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır.	3,11	1,76	3,81	1,10	3,86	1,08	3,72	1,05	4,10	0,72	4,410	,353
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.	2,95	1,58	3,83	1,18	3,87	1,07	3,86	1,16	4,21	0,82	8,841	,065
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.	2,95	1,58	3,80	1,17	3,77	1,10	3,76	1,09	4,17	0,76	8,430	,077
Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.	3,11	1,59	2,29	1,26	2,15	1,22	2,34	1,27	1,86	1,13	11,046	,026*

*p<0,05

İfadelere Ait Katılımın, Yaş Açısından İncelenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

“Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim” ifadesine katılım yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre 21-30 yaş arası olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken 50 yaş ve üzeri olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerini yeterli görüyorum” ifadesine katılım yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre 21-30 yaş arası olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken 20 yaş ve altı olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum” ifadesine katılım yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre 31-40 yaş arası olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken 20 yaş ve altı olanlarda en azdır.

“Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum” ifadesine katılım yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre 50 yaş ve üzeri olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken yaş azaldıkça katılım da azalmaktadır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım” ifadesine katılım yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre 50 yaş ve üzeri olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken 20 yaş ve altı olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar” ifadesine katılım yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre 50 yaş ve üzeri olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken yaş azaldıkça katılım da azalmaktadır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır” ifadesine katılım yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre 41-50 yaş arası olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken 20 yaş ve altı olanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar” ifadesine katılım yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre 50 yaş ve üzeri olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken 20 yaş ve altı olanlarda en azdır.

“Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir” ifadesine katılım yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre 20 yaş ve altı olanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken 50 yaş ve üzeri olanlarda en azdır.

Tablo 3.10: İfadelere Ait Katılımın, Çalışılan Banka Türü Açısından İncelenmesi

	Çalıştığınız banka türü?								X ²	p
	Mevduat bankası		Katılım bankası		Her ikisi		Banka kullanmıyorum			
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma		
Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim.	2,94	1,52	2,95	1,58	3,96	1,43	2,20	1,27	31,724	,000*
Kamu desteklerini yeterli görüyorum.	3,13	1,33	3,26	1,28	3,72	1,37	2,79	1,21	12,478	,006*
Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum.	2,75	1,39	3,00	1,45	3,32	1,57	2,59	1,30	5,769	,123
Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum.	3,15	1,22	4,68	0,58	3,52	1,50	3,34	1,26	29,928	,000*
Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir.	3,72	1,10	4,68	0,75	4,48	0,59	3,66	0,95	35,035	,000*
Kamu desteklerinin katılım bankaları	3,66	1,18	4,58	0,77	4,56	0,58	3,68	1,03	30,804	,000*

aracılığıyla
verilmesi
durumunda
kullanırım.

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar.	3,67	1,11	4,63	0,76	4,48	0,65	3,65	1,03	31,99 2	,000 *
--	------	------	------	------	------	------	------	------	------------	-----------

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarını katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar.

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi arttırır.	3,63	1,16	4,74	0,73	4,20	0,91	3,69	0,97	29,13 0	,000 *
--	------	------	------	------	------	------	------	------	------------	-----------

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar.	3,74	1,15	4,63	0,76	4,52	0,59	3,72	1,13	25,79 1	,000 *
--	------	------	------	------	------	------	------	------	------------	-----------

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır.	3,74	1,15	4,58	0,77	4,32	0,69	3,69	1,07	20,20 9	,000 *
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.	3,74	1,20	4,63	0,76	4,48	0,59	3,75	1,08	22,61 9	,000 *
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.	3,66	1,20	4,63	0,76	4,48	0,77	3,69	0,99	28,55 2	,000 *
Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.	2,39	1,30	1,26	0,93	1,44	0,92	2,28	1,17	35,85 5	,000 *

*p<0,05

İfadelere Ait Katılımın, Çalışılan Banka Türü Açısından İncelenmesi için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

“Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Buna göre mevduat ve katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken banka kullanmayanlarda en azdır.

“Kamu desteklerini yeterli görüyorum” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Buna göre mevduat ve katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken banka kullanmayanlarda en azdır.

“Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken mevduat bankası ile çalışanlarda en azdır.

“Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken banka kullanmayanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken mevduat bankası ile çalışanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken banka kullanmayanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken mevduat bankası ile çalışanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken mevduat bankası ile çalışanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken banka kullanmayanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken mevduat bankası ile çalışanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken banka kullanmayanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken mevduat bankası ile çalışanlarda en azdır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre katılım bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken mevduat bankası ile çalışanlarda en azdır.

“Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir” ifadesine katılım çalışılan banka türüne göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre mevduat bankası ile çalışanlarda bu ifadeye katılım en fazla iken katılım bankası ile çalışanlarda en azdır.

Tablo 3.11: İfadelere Ait Katılımın, Kamu Desteklerinden Faydalanma Durumu Açısından İncelenmesi

	Kamu desteklerinden faydalandınız mı?				U	p
	evet		hayır			
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma		
Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim.	4,93	,26	2,73	1,48	540,50 0	,000 *
Kamu desteklerini yeterli görüyorum.	4,40	1,12	3,04	1,30	1123,0 00	,000 *
Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum.	4,27	1,03	2,70	1,37	1064,5 00	,000 *
Kamu destekleri faizli	2,40	1,40	3,34	1,25	1726,5	,009

bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum.					00	*
Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir.	4,60	,51	3,77	1,06	1494,00	,001*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım.	4,67	,49	3,73	1,14	1397,50	,001*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar.	4,73	,46	3,72	1,09	1214,00	,000*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar.	4,33	,90	3,71	1,11	1856,00	,018*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi arttırır.	4,00	1,31	3,81	1,17	2443,50	,349
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.	4,60	,63	3,79	1,13	1621,00	,003*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar.	4,27	,59	3,75	1,13	2148,00	,099
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır.	4,53	,52	3,77	1,12	1702,00	,006*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.	4,47	,52	3,81	1,16	1957,00	,034*
Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.	4,60	,63	3,73	1,14	1537,00	,002*
Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.	1,20	,41	2,29	1,27	1296,00	,000*

*p<0,05

İfadelere Ait Katılımın, Kamu Desteklerinden Faydalanma Durumu Açısından İncelenmesi için yapılan Mann Whitney testi sonuçları aşağıda verilmiştir.

“Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerini yeterli görüyorum” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmamış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Buna göre desteklerden faydalanmamış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

SONUÇ

Katılım bankacılığı İslam dinine göre herhangi bir yasaklanmış faiz uygulaması içermeyen, risk paylaşımı ile kâr ve zararda ortaklık yoluyla gerçekleştirilen bir bankacılık hizmeti olmuştur. Katılım bankaları, faizsiz bankacılık ilkeleri doğrultusunda çeşitli nedenlerle atıl kalan fonların reel ekonomiye yönlendirilmesine, faizsiz uluslararası fonların ülkemize çekilmesine ve geleneksel bankacılık hizmetlerine alternatif olarak bankacılık sektörünün çeşitlenmesinin sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Bankaların güncel gelişmeler ve gelişmelerle birlikte ortaya çıkan zorlu küresel rekabet ortamında kalabilmeleri için maliyetleri düşürecek ve kâr paylarını artıracak bir dizi ürün ve hizmet geliştirerek bankacılık sektöründe inovasyona ulaşmak mümkün görünmektedir. Türkiye ve küresel ekonomide süregelen rekabet koşulları, bankaların mevcut kârlarını sürekli artırmak için ürün yenilikleri yapmalarına genellikle ihtiyaç duyulmaktadır. Teknolojik gelişmenin yanı sıra bankacılık hizmetleri de buna paralel olarak gelişmekte ve bankaları yeni kararlar almaya yönlendirmektedir. Bankaların rekabet ortamında büyümek için yaptıkları ürün yeniliklerinin yanı sıra sundukları hizmetlerde de farklılıklar bulunmaktadır.

Sektörde müşteri memnuniyetini ve pazar payını artırmak isteyen bankaların kurumsal veya bireysel bankacılık ve internet bankacılığı hizmetleri gibi yeni ürün ve hizmetlere yöneldiği görülmektedir. Bankaların sürekli artan küresel rekabet ortamında başarılı olabilmeleri için, müşterilerine sundukları ürün ve hizmetleri daha iyi anlayabilmeleri, diğer bankalara göre daha hızlı ve fark oluşturabilmeleri gerekmektedir. Bunun için müşterilerine sundukları ürün ve hizmet portföyündeki yeniliklerinden haberdar olmaları gerekmektedir. Türk bankaları sektördeki bu gelişmelere hızlı yanıt vermişlerdir. Ürün ve hizmet portföyünde yenilikler yaparak müşterilerine daha hızlı, daha güvenli ve daha iyi hizmet vermeye başlamışlardır.

Bu çalışmada TRB1 bölgesindeki 392 KOBİ yöneticisine anketler uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonuçları kısaca aşağıda yer almaktadır;

KOBİ yöneticilerinin illere göre dağılımı tabakalı örneklem yöntemi ile belirlenmiş olup KOBİ yöneticilerinden ankete Malatya'dan katılanların oranı %55,4; Elazığ'dan katılanların oranı %30,4; Bingöl'den katılanların oranı %9,4 ve Tunceli'den katılanların oranı %4,8'dir. KOBİ yöneticilerinden erkeklerin oranı %87,5; evli olanların oranı %81,9; 31-40 yaş arası olanların oranı %42,1; geliri 4001-6000 TL arası olanların oranı %48,0; lise mezunu olanların oranı %39,8; mevduat bankası ile çalışanların oranı %62,8'dir.

Betimsel ifadeler incelendiğinde KOBİ yöneticilerinin %58,5'inin kamu destekleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. %43,9'u devlet tarafından yapılan destekleri yeterli olarak görmekte ancak %45,9'u desteklerin hakkaniyetli bir şekilde dağıtıldığına inanmamaktadır. Kamu desteklerini faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmayanların oranı %72,9 olarak dikkat çekmektedir. %89,1'i kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla da verilmesi gerektiğini düşünmektedir. KOBİ yöneticilerinden %87,0'ı kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla da verilmesi durumunda bankacılık sektörüne katkı sağlayacağını düşünmektedir. %86,8'i kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara olan güveninin artacağını belirtmektedir. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesinin bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandıracağını düşünenlerin oranı %87,0 olarak görülmektedir. %86,7'lik kesim desteklerin katılım bankaları aracılığıyla verilmesinin piyasa gelişimine katkı sağlayacağını düşünmekte; %86,5'i bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandıracağına inanmaktadır. KOBİ yöneticilerinin %87,1'i kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu desteklerden yararlanacağını ifade etmektedir.

Faktör analizi, birden çok değişkeni ortak özelliklerinden hareketle birbirlerinden bağımsız olarak kendi aralarında sınıflandırmaya imkân tanıyan bir tekniktir. Bu sebepten ötürü KOBİ yöneticilerinden meydana gelmiş bir örneklem gruba kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla da verilmesi durumunda kullanımları ile ilgili ankete faktör analizi yapılmıştır. İki faktör elde edilmiştir. Birinci faktöre kamu destekleri hakkında bilgi düzeyi ve ikinci faktöre katılım bankaları aracılığıyla verilme durumu başlıkları verilmiştir.

Çalışmada ayrıca ifadelere ait katılımın anketin yapıldığı il, gelir düzeyi, yaş, çalışılan banka türü ve kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre değerlendirilmesi Mann Whitney testi ve Kruskal Wallis testi ile incelenmiştir. İfadelere ait katılım düzeylerinin 2 gruplu değişkenlere göre farklılık gösterme durumu Mann Whitney testi ile 3 ve daha fazla gruplu değişkenlere göre farklılık gösterme durumu Kruskal Wallis testi ile incelenmiştir.

“Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Kamu desteklerini yeterli görüyorum” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmamış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanımım” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

“Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır. “Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.” ifadesine katılım kamu desteklerinden faydalanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre desteklerden faydalanmamış olanlarda bu ifadeye katılım daha fazladır.

Sonuç olarak KOBİ yöneticilerinin %96.2'sinin kamu desteklerinden faydalanmadığı görülmektedir. Kamu desteklerinden faydalanılmamasının en temel nedenlerinden biri olarak desteklerin faizli bankalar tarafından verilmesinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla da verilmesi gerektiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akdeve, E. ve Karagöl, E. T. (2013). “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 37, Temmuz 2013, s. 329-350.
- Akgemci, T. (2001). KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, *KOSGEB Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü*, Haziran 2001, Ankara, s.1,
- Al-Ansary, B. S. (2016). Economy Between Islam and Contemporary Systems. First Edition. *Saudi Arabia: Law and Economics Library: 26-30*
- Arslan, F. (2018, Mart). Kamunun Katılım Bankacılığına Girmesinin Katılım Bankacılığına Olan Muhtemel Etkileri. İstanbul.
- Al-Saidi, A.N. (2008). Fatawi al-Saadia First Edition. Saudi Arabia: Publications of the Saadia Foundation, 289-291.
- Al-Zarka, M. (2012). The Contract of Istisna and Its Importance in Investment. First Edition. *Syria: Dar Al- Kalem*, 19 – 20.
- Aydın, U. (2015). Devlet Teşvikleri Ve Muhasebeleştirilmesinin Vuk İle Tms-20 Açısından Karşılaştırılması. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bafra, E. (2015). Katılım Bankacılığı Uygulamasında İslami Bankacılık Sözleşmelerinin Temelleri. *Seçkin Yayınları*, Ankara, 2015, s. 5-7
- Başkaya, F. (2015), Türkiye Ekonomisinde İki Bunalım Dönemi, Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına, *Birlik Yayınları*, Ankara.
- Baştürk, K. (2012). Vergi Teşvik Politikası ve Türkiye’de Ar- Ge Faaliyetlerine Yönelik Vergi Teşvikleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Candan, G.T. ve Yurdadoğ, V. (2017). ‘Türkiye’de Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 27, Mayıs.

- Cinbaş, K.Z. (2018). Katılım Bankacılığında Fon Toplama Ve Fon Kullandırma Yöntemleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Çiloğlu, İ. (2000). Teşvik Politikalarının Yönlendirme Gücü, *Hazine Dergisi*, Ocak 2000, 13.
- Doğan, S. (2008). Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği, T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Duran, M. (1998). Türkiye’de Uygulanan Yatırım Teşvik Politikaları (1968-1998), *Hazine Müsteşarlığı Araştırma ve İnceleme Dizisi, Hazine Yayını*, No: 19, Ankara.
- Duran, M. (2003). Teşvik Politikaları Ve Doğrudan Sermaye Yatırımları, *Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını*, Ankara.
- Leblebici, F. (2002). Devlet Yardımları Uygulamasının Maliyeti Ve Ekonomik Göstergelerle Mukayesesi. *DTP*. Yayın No: 2663.
- Ece, N. (2011). Dünyada ve Türk bankacılık sektöründe İslam bankalarının gelişimi. *Akademik Bakış Dergisi*, 25, 1-17.
- Ergeç, E. H., Kaytancı, B. G., ve Toprak, M. (2014). Katılım Bankası Müşterilerinin Bankacılık Sistemi Kullanım Tercihleri: Mevduat Bankaları İçin İslami Bankacılık Penceresi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 53-90.
- Eskici, M. M. (2007). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması Ve Katılım Bankaları’nın Müşteri Özellikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Gök, M. (2004). İşgücü piyasası ve KOBİ’ler, *Roma Yayınları*, Ankara.
- Göker, A., (2000) Uruguay turu Nihai Senedi’nde Sübvansiyonlar Konusu: Türkiye Açısından Değerlendirmeler, *İktisat Dergisi*, 406.

- Hazıroğlu, T. (2015) İnsan, Ahlak, İktisat ve Katılım Ekonomisi, *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 1(1): 145-156
- Jialali, A. (2006). Mudaraba Contract: Lending in Islamic Banks between Islamic Jurisprudence and Banking Techniques First Edition. *Algeria: House of Khaldouni*, 18, 360.
- Kalkınma Bakanlığı (2018). Kalkınma Ajansları 2016 Yılı Genel Faaliyet Raporu, Ankara.
- Kepenek, Y., ve Yentürk, N., (1997). Türkiye Ekonomisi. 9. Basım, *Remzi Kitabevi*, İstanbul, Ekim, s. 183.
- Küçükkahraman, B. (2013). Tms 20 Standardına Göre Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi: Örnek Uygulamalar. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.
- Omar, Fuat Al And Haq, M. A., 1996. İslamic Banking Theory, Practice And Challenges. *Oxford University Press*, London.
- Özsoy, İ. (2011). Türkiye’de Katılım Bankacılığı. *İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB)*, s. 57
- Özsoy, İ. (2012, Ekim 1-2). Vatikan İslami Finansı Öneriyor; İslami Finans Neyi Öneriyor?. *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*. İstanbul, s. 58
- Özulucan, A. ve Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri Ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 85-108.
- Pehlivan P. (Nisan 2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi, *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social Economic Research)* ISSN: 2148 – 3043, (31): 295-324

- Shawish, W. M. (2014). The Monetary Policy between Islamic Jurisprudence and the Traditional Economy (First Edition). *Egypt: The International Institute of Islamic Thought*, 352, 353.
- Solmaz, H. (2014). Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Sağlanan Kamu Desteklerinin Etkinliği Ve Kosgeb Diyarbakır Uygulaması. Diyarbakır.
- Sümer, G., Onan, F. (2016). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3): 296–308.
- Şahin E. (2007). Türkiye'de Düünden Bugüne Katılım Bankaları, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tabakoğlu, A. (2008). İslam İktisadına Giriş. Birinci Baskı. *İstanbul: Dergah Yayınları*, 305.
- Takım, A., ve Ersungur, Ş.M. (2018). 'Türkiye'de Teşvik Sisteminin Yapısı, Sorunları Ve Etkinliği Üzerine Bir Politika Önerisi: Tek Bir Uygulamacı Kuruluş Sorunları Çözer Mi?', *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 32 2018 Sayı: 3.
- Taş, B. (2016). Teknoloji Odaklı Girişimcilere Yönelik Kamu Destekleri Ve Türkiye'de Teknogirişim Sermayesi Desteğinin Analizi. Bolu.
- Tekbaş, M. Ş. (2013). İslami Finans Kavramı, Ürünler, Dünyada ve Türkiye'de Gelişimi ve Geleceği, s. 3 http://serpam.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2012/09/İslami_Finans.pdf adresinden erişildi.
- Tekşen, Ö. (2010). TMS 20 Standardındaki Devlet Teşvikleri ile Türkiye'de Yeni Teşvik Sisteminde Yatırıma Sağlanan Desteklerin Muhasebe ve Vergi Açısından İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 29 2010 Sayı: 2, 431-453
- TKBB. (2011). *Türkiye Katılım Bankaları Birliği Dergisi*, 28–33.
- TKBB. (2019). *Türkiye Katılım Bankaları Birliği Dergisi*, 57–63.

- Toraman, C., Ata, H. A., ve Buğan, M. F. (2015). İslami Bankacılık Faaliyetlerine Yönelik Müşteri Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 761-779.
- Tunç, H. (2010). Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması. Birinci Baskı. *İstanbul: Nesil Yayınları*, 10.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. <http://www.tkbb.org.tr/>, Erişim tarihi: 04 Kasım 2017.
- Ustaoglu, D. (2014). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Aydın
- Visser, H. (2009). Islamic Finance Principles and Practice (First Edition). *England: Edward Elgar Publishing Limited*, 58-59.
- Yılmaz, G. (2015). Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında Devlet Teşvikleri – Tms 20. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Albaraka, *Hakkımızda*, 19 Eylül 2020, <https://www.albaraka.com.tr/albarakayitaniyin.aspx>
- Emlak Katılım, *Hakkımızda*, 15 Ocak 2021, <https://www.emlakkatilim.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/tarihce>
- Kuveyttürk, *Hakkımızda*, 6 Eylül 2020, <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/kuveyt-turk-hakkinda/gecmisten-bugune-kuveyt-turk>
- Türkiye Finans, *Hakkımızda*, 13 Eylül 2020, <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx>
- Vakıf Katılım, *Hakkımızda*, 8 Ekim 2020, <https://vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda/vakif-katilimi-taniyin>

Ziraat Katılım, Bizi Tanıyın, 28 Eylül 2020, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bizitaniyin/kurumsal-bilgiler/ziraat-katilim-hakkinda>

EKLER

EK-1: ANKET FORMU

Değerli katılımcılar, bu araştırma “KAMU DESTEKLERİNİN KATILIM BANKALARI ARACILIĞIYLA VERİLMESİNİN TOPLUMSAL ALGISI, TRB1 BÖLGESİ ÜZERİNE UYGULAMA ÇALIŞMASI” adlı Yüksek Lisans Tezi için gerçekleştirilmektedir. Elde edilecek veriler sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Çalışmaya verdiğiniz destekten dolayı teşekkür ederiz.

Öğrenci Adı ve Soyadı

Enes AYHAN

Danışman Unvanı, Adı ve Soyadı

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TÜRKAN

BÖLÜM 1: DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz?

A. Erkek B. Kadın

2. Medeni durumunuz?

A. Bekâr B. Evli

3. Yaşınız?

A. 20 ve altı B. 21-30 C.31-40 D. 41-50 E. 50 ve üzeri

4. Gelir düzeyiniz?

A. 2000 ₺ ve altı B. 2001 ₺ - 4000 ₺ C. 4001 ₺ – 6000 ₺ D. 6001 ₺ ve üzeri

5. Eğitim düzeyiniz?

A. İlköğretim B. Lise C. Ön lisans D. Lisans E. Lisansüstü

BÖLÜM 2: KAMU DESTEKLERİ HAKKINDA

6. Kamu desteklerinden faydalandınız mı? (Eğer cevabınız hayır ise 8. soruya geçiniz)

A.Evet B. Hayır

7. Aşağıda yer alan kamu desteklerinden hangisi veya hangilerinden faydalandınız?

(Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)

A. Genel Destek Programı

B. Girişimcilik Destek Programı

C. Girişimciliği Geliştirme Destek Programı

D. İşletme Geliştirme Destek Programı

E. İş Birliği Destek Programı

F. KOBİGEL - KOBİ Gelişim Destek Programı

G. KOBİ Proje Destek Programı

H. Yurtdışı Pazar Destek Programı

I. Kamu desteklerini kullanmadım

İ. Diğer (.....)

8. Çalıştığınız banka türü?

A. Mevduat bankası B. Katılım bankası C. Her ikisi D. Banka kullanmıyorum

BÖLÜM 3: LİKERT TARZI SORULAR

Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesini tecrübeleriniz ışığında yanıtlayınız.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Kamu destekleri hakkında bilgi sahibiyim.					
2. Kamu desteklerini yeterli görüyorum.					
3. Kamu desteklerinin hakkaniyetli dağıtıldığına inanıyorum					
4. Kamu destekleri faizli bankalar tarafından verildiği için kullanmıyorum.					
5. Devlet kamu desteklerini katılım bankaları (faizsiz) aracılığıyla da vermelidir.					
6. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda kullanırım.					
7. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne katkı sağlar.					
8. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi tasarruflarımı katılım bankalarından yana kullanmamı sağlar.					
9. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi devlete (yönetime) olan güvenimi artırır.					
10. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi durumunda bu bankalara daha çok güvenirim.					
11. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi daha düşük maliyet sağlar.					
12. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bu bankalara daha fazla yatırımcı kazandırır.					

13. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi piyasa gelişimine katkı sağlar.					
14. Kamu desteklerinin katılım bankaları aracılığıyla verilmesi bankacılık sektörüne yeni bir boyut kazandırır.					
15. Kamu destekleri katılım bankaları aracılığıyla verilmemelidir.					

